

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra obchodního práva

Diplomová práce

**Vybrané otázky odpovědnosti statutárních orgánů
kapitálových společností**

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. Stanislava Černá, CSc.

Akademický rok:

2006 / 2007

Autor:

Irena Trunečková

Adresa:

Láskova 13, 148 00 Praha 4

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Irena Trunečková

Děkuji tímto své vedoucí diplomové práce, paní Doc. JUDr. Stanislavě Černé, CSc., za cenné připomínky a rady při psaní této práce.

Irena Trunečková

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
I. Úvod	2
II. Pojmy	4
II.1. Odpovědnost v soukromém právu	4
II.2. Statutární orgán	6
III. Statutární orgány kapitálových společností	8
III.1. Vznik funkce	9
III.2. Zánik funkce	15
III.3. Povaha statutárního orgánu a vztah k jiným orgánům společnosti	18
IV. Monistický a dualistický model řízení a správy společnosti a působnost statutárního orgánu v české právní úpravě	26
IV.1. Vzájemná konvergence monistického a dualistického modelu řízení a správy společnosti	27
IV.2. Působnost statutárního orgánu v české právní úpravě	29
IV.2.1. Obchodní vedení a řízení společnosti	29
IV.2.2. Jednání jménem společnosti	31
V. Práva členů statutárních orgán	33
V.1. Právo na odměnu za výkon funkce	33
V.2. Nenároková plnění	34
V.3. Právo na informace	35
VI. Povinnosti členů statutárních orgánů	37
VI.1. Povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti (povinnost loajality)	40
VI.2. Povinnost mlčenlivosti	43
VI.3. Zákaz konkurence	44
VI.4. Zákaz vnitřního obchodování	47
VI.5. Povinnost vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře	50
VII. Soukromoprávní odpovědnost členů statutárních orgánů	53
VII.1. Odpovědnost za škodu	54
VII.2. Ručení	59
VII.3. Jiné následky porušení povinnosti	60
VIII. Závěr	63
Seznam použité literatury	65

Seznam použitých zkratek

CA 1985	Companies Act 1985
CA 2004	Companies (Audit, Investigations and Community Enterprise) Act 2004
CA 2006	Companies Act 2006
CDDA 1986	Company Directors Disqualification Act 1986
Kodex 2004	Kodex správy a řízení společností založený na principech OECD vydaný Komisí pro cenné papíry v roce 2004 (zdroj: www.sec.cz)
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OR	Obchodní rejstřík
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Návrh OZ	Návrh paragrafovaného znění občanského zákoníku zveřejněného na www.juristic.cz
Návrh ObchZ	Návrh paragrafovaného znění obchodního zákona zveřejněného na www.juristic.cz
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
První směrnice	Směrnice Rady č. 68/151/EHS o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmu společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy
PřeZ	Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
ZKV	Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
ŽZ	Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů

I. Úvod

Odpovědnost členů statutárních orgánů se stala v posledních letech aktuálním tématem zejména díky skandálům velkých akciových společností typu Enron či Parmalat, které se dotkly jak společníků, tak i zaměstnanců, věřitelů či jiných osob, které se společností vstupují do právních vztahů. Ukázalo se, že současné právní předpisy ani kodexy správy a řízení společností nejsou s to zabránit zneužití moci; důraz začíná být kladen na etický výkon funkce, jasnější určení povinností členů statutárních orgánů a následné uplatňování odpovědnosti.

Tématem této práce je právě odpovědnost členů statutárních orgánů kapitálových společností, tedy jak členů představenstva akciové společnosti (dále jen „a.s.“), tak i jednatelů společností s ručením omezeným (dále jen „s.r.o.“), neboť jejich povinnosti i případná odpovědnost vycházejí v České republice (dále jen „ČR“) ze stejných zákonných ustanovení. Tato práce nabízí také srovnávací pohled na úpravu určitých otázek ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska (dále jen „**Spojené království**“). I když je ve Spojeném království uplatňován monistický model řízení a správy společnost, z kapitoly IV. je zřejmé, že oba modely mají mnoho společného a v praxi se řeší obdobné otázky. Navíc ve Spojeném království je problematika odpovědnosti výkonných orgánů předmětem soudního rozhodování daleko častěji než v ČR.

Cílem této práce je vymezit postavení a úlohu statutárních orgánů v českých kapitálových společnostech, jejich práva a povinnosti a zejména pak upozornit na možné následky porušení jejich povinností. Tato práce není primárně prací srovnávací. Srovnání má sloužit k zamyšlení se nad českou právní úpravou a umožnit na diskutované otázky nahlížet z jiného pohledu.

Následující text je rozdělen do několika celků. Druhá a třetí kapitola slouží k teoretickému uvedení do problému. Ve druhé kapitole jsou vymezeny pojmy odpovědnost a statutární orgán. Ve třetí kapitole se zabývám samotným vznikem a zánikem právního vztahu mezi členem statutárního orgánu a společností a také postavením statutárního orgánu mezi ostatními orgány ve společnosti, zejména možnou ingerencí do jeho působnosti. Ve čtvrté kapitole je alespoň stručně pojednáno o monistickém a dualistickém modelu řízení a správy společností, zejména o jejich vzájemné konvergenci, a dále pak o samotné působnosti statutárního orgánu v české právní úpravě.

Pátá a šestá kapitola je věnována právům a povinnostem členů statutárních orgánů. Účelem této práce není podat vyčerpávající přehled všech práv a povinností, ale zaměřit se jen na ta práva, která z povahy věci s výkonem funkce neodmyslitelně souvisí, tedy na odměňování a na právo na informace; a na ty povinnosti, které jsou určující pro postavení statutárního orgánu v organizační struktuře společnosti, zejména na povinnost loajality a povinnost vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře. Součástí úvodní kapitoly o povinnostech členů statutárních orgánů je zmínka o navrhované úpravě této problematiky v rámci rekonstrukce a také krátké pojednání o reformě britského práva společností, kterou přináší CA 2006 a která významně ovlivňuje právě povinnosti členů správních rad (ředitelů).

Práci uzavírá kapitola o soukromoprávní odpovědnosti členů statutárních orgánů, kde je pojednáno o odpovědnosti za škodu vůči společnosti, dále pak o sankčním ručení ve vztahu k věřitelům, o následcích porušení zákazu konkurence, smluvní pokutě a o úpravě diskvalifikace ředitelů jak v Návrhu ObchZ¹, tak v britském právu. Závěr pak shrnuje nejdůležitější poznatky, ke kterým jsem dospěla.

V této práci nebudou zmiňována jednotlivá zvláštní ustanovení upravující odpovědnost za škodu či ručení členů statutárních orgánů. Stranou zájmu zůstanou tak zejména zvláštní ustanovení o odpovědnosti při přeměnách společností, při změnách právní formy, při nepodání návrhu na konkurz, zvláštní režim odpovědností (i odměňování) osob vyjmenovaných v § 66 odst. 8, 10 – 11 ObchZ či zvláštní ustanovení o ručení vznikající v souvislosti s neplatností usnesení valné hromady, s vrácením plnění neoprávněně vyplaceného při snížení základního kapitálu aj. Předmětem této práce nejsou také koncernové vztahy.

Co se týká poznámek pod čarou, odkazují buď k literatuře, ze které jsem čerpala, nebo na část diplomové práce, kde je o zmiňované problematice pojednáno blíže. Mohou sloužit také k vysvětlení pojmu či k doplnění výkladu podaného v samotném textu.

---

¹ Ve své práci vycházím z paragrafovaného znění Návrhu OZ a Návrhu ObchZ tak, jak bylo zpřístupněno na www.juristic.cz v době vypracování této práce.

II. Pojmy

II.1. Odpovědnost v soukromém právu

Základní funkcí práva je regulace společenského chování. Právo vnáší do společnosti řád a přispívá k řešení sociálních konfliktů. Splněním právních povinností jsou zajišťovány společenské hodnoty jako je ochrana života člověka, jeho tělesné a duševní integrity, důstojnosti a svobody a také ochrana majetkových práv. Zájem na plnění povinností vyplývajících z právních předpisů je tak jedním z primárních zájmů lidské společnosti, neboť zachovává nezbytný pořádek ve společnosti a na něj navazující svobodu jedince a jeho právní bezpečnost, tím se zachovává zákonnost jako nutná součást právního státu. Právní odpovědnost je institutem, který má za úkol zajišťovat dodržování právních povinností, a to zejména hrozbou a následnou realizací sankce.

Odpovědností obecně se rozumí nutnost nést následky svého chování a jednání.² Odpovědnost může mít několik úrovní – morální, politickou či právní. Právní odpovědnost jako jeden druh odpovědnosti je charakteristická tím, že vzniká v případě porušení právní povinnosti a jako jediná může být tak spjata se státním donucením. Stěžejní zásadu právní odpovědnosti stanoví čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, z něhož vyplývá, že právní odpovědnost může být státní mocí uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který stanoví zákon.³

Gerloch definuje právní odpovědnost jako zvláštní formu právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy.⁴ Jedná se o určitý následek porušení primární právní povinnosti předvídaný právem, který je rušitel práva povinen strpět. Tato charakteristika je v souladu s převládajícím pojetím právní odpovědnosti jako realizace sankce a také s pojetím právní odpovědnosti jako právního vztahu, kdy nově vzniklé povinnosti koresponduje oprávnění subjektu, jehož právo bylo narušeno protiprávní činností rušitele.

Obecným předpokladem vzniku právní odpovědnosti je existence primární povinnosti, která vyplývá přímo ze zákona nebo na základě zákona a její zaviněné porušení (ne však

---

² Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A., Teorie práva, 2.vydání, Praha, ASPI, 2004, str. 195.

³ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A., Teorie práva, 2.vydání, Praha, ASPI, 2004, str. 190.

⁴ Gerloch, A., Teorie práva, Plzeň, Aleš Čeněk, 2004, str. 179.

bezvýjimečně)⁵, které je jedním z vedoucích principů právní odpovědnosti v jejím klasickém pojetí. Konkrétní formy zavinění se člení na úmysl přímý a nepřímý a na nedbalost vědomou a nevědomou. Právní následky porušení primární povinnosti vždy směřují k tomu, aby k porušování povinnosti nedocházelo, a aby následky porušení povinnosti byly napraveny (reparovány).⁶

Právní odpovědnost lze dělit na odpovědnost soukromoprávní, zahrnující odpovědnost za škodu, z prodlení, z bezdůvodného obohacení, za vadu věci a za zásah do nehmotného statku a odpovědnost veřejnoprávní, kterou je třeba rozumět odpovědnost trestní, správní a disciplinární. Tyto typy odpovědnosti se liší zejména intenzitou ochrany chráněných zájmů a stupněm nebezpečnosti porušení povinnosti pro společnost. Pro soukromoprávní odpovědnost je typické, že sekundární právní vztah vzniká mezi poškozeným a rušitelem. Domáhání se postihu je v rukou poškozeného a probíhá prostřednictvím třetího, ve věci nezainteresovaného subjektu, nejčastěji soudce. V soukromoprávní oblasti se můžeme setkat převážně s delikty majetkoprávního charakteru a do popředí vystupuje reparační funkce právní odpovědnosti⁷. U soukromoprávní odpovědnosti navíc není možné upustit od sankce, tato může být pouze zmírněna.⁸

Předpoklady vzniku odpovědnosti jsou tradičně čtyři a jsou jimi: (i) protiprávní jednání (delikt); (ii) negativní následek protiprávního jednání, kterým může být škoda, poškození zájmů či v některých případech postačí jejich ohrožení; (iii) příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a negativním následkem protiprávního jednání; a (iv) zavinění, ať už ve formě nedbalosti či úmyslu. Zavinění je nezbytným prvkem odpovědnosti založené na subjektivním principu. V posledních desetiletích stoupá význam odpovědnosti objektivní, tedy odpovědnosti bez ohledu na zavinění, a to zejména z důvodu stále složitější struktury společenských vztahů a nutnosti spravedlivě a přiměřeně rozložit rizika mezi jednotlivé subjekty. Pro oblast obchodně-závazkových vztahů je charakteristickou právě odpovědnost objektivní, tedy bez ohledu na zavinění a ke vzniku odpovědnosti za škodu postačí, aby poškozený prokázal existenci právní povinnosti, vznik a výši způsobené škody a příčinnou souvislost mezi nimi.⁹

⁵ O objektivní odpovědnosti je pojednáno v následujícím odstavci této sub-kapitoly.

⁶ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A., Teorie práva, 2.vydání, Praha, ASP1, 2004, str. 192.

⁷ Pozn. Reparační funkce právní odpovědnosti znamená, že nepříznivý důsledek vyvolaný porušením primární povinnosti je odstraněn, a to buď uvedením v předešlý stav nebo náhradou v penězích.

⁸ El-Dunia, J., K teoretickým otázkám právní odpovědnosti, Univerzita Karlova, 1984, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica Monographia 42/1984, str. 60.

⁹ Blíže k odpovědnosti v obchodním právu a v kapitole č. VII.

České soukromé právo má dnes tři různé systémy obecné úpravy odpovědnosti, a to v občanském a obchodním zákoníku a v zákoníku práce. Přípravovaná rekodifikace by měla tuto trojí úpravu odpovědnosti, resp. náhrady škody, zredukovat do té míry, že náhrada škody upravená v občanském zákoníku se bude vztahovat také na obchodně-právní vztahy. Návrh ObchZ proto neobsahuje úpravu těchto otázek.

II.2. Statutární orgán

Obecné vymezení pojmu statutární orgán je obsaženo v § 20 odst. 1 OZ. Podle něj je statutárním orgánem ten, kdo je oprávněn činit právní úkony právnické osoby ve všech věcech, a to buď na základě smlouvy o zřízení právnické osoby, na základě zakládací listiny nebo na základě zákona. Z tohoto ustanovení i z § 13 odst. 1 ObchZ plyne, že jednání osob, jež jsou statutárním orgánem nebo jeho členem, je přičítáno přímo právnické osobě a nejde o zastoupení (§ 13 odst. 1 ObchZ).

Jak vyplývá z výše uvedené charakteristiky, v českém právním řádu se pod pojmem statutární orgán rozumí pouze orgán, jež má generální jednatelské oprávnění. V komunitárním právu a i v řadě zahraničních právních řádů je pojetí statutárního orgánu značně odlišné; statutárními orgány se chápou „všechny orgány, které společnost nebo jiná právnická osoba musí mít na základě zákona a stanov nebo jiných vnitřních předpisů bez ohledu na jejich jednatelské oprávnění“.¹⁰ Toto pojetí je třeba mít na paměti zejména při transpozici směrnic do národního právního řádu a také při nutném eurokonformním výkladu českého práva.

Bohužel připravovaná rekodifikace soukromého práva tento nesoulad nebere v potaz a Návrh OZ ponechává stávající chápání statutárního orgánu jako orgánu, který je způsobilý zavazovat právnickou osobu ve všech záležitostech, a náleží mu veškerá působnost, kterou zakladatelé nebo zákon nesvěří jinému orgánu právnické osoby (§ 130 Návrhu OZ). Zásadní změnou v této oblasti je to, že jednání statutárního orgánu již nebude chápáno jako jednání jménem právnické osoby, ale jako jednání v zastoupení. Statutární orgán bude moci být opět individuální nebo kolektivní. Konkrétní určení ponechává Návrh OZ zákonu či zakladatelskému právnímu jednání.¹¹

¹⁰ Pelikánová, I. Obchodní právo. I.díl, Praha, ASPI, 2005, str. 309.

¹¹ Blíže viz. Pelikánová, I., Návrh občanskoprávní kodifikace z pohledu soudce soudu Evropských společností, Právní fórum, 2006, č. 10, str. 341 – 354.

Myslím si, že setrvání u této koncepce není ideální, a to zejména proto, že naše úprava se zcela vymyká pojetí statutárního orgánu v zahraničí i komunitárních textech. Členství v EU s sebou přináší požadavek na sblížení právních řádů a náležitou transpozici směrnic a naše zákony se mohou lehce dostat do rozporu s právem komunitárním. Jako příklad můžeme uvést transpozici požadavku První směrnice na vázanost společnosti jednáním, při kterém došlo k překročení jejího předmětu podnikání, kdy je tento požadavek vztažen pouze na statutární orgán a ne na orgány v komunitárním smyslu.¹²

V britském právu se pojmem statutární orgán (statutory body) v obecné rovině rozumí jakýkoliv orgán právnické osoby vytvořený na základě zákona (pojem statutory body je odvozen od slova statute – zákon) bez ohledu na jeho jednatelské oprávnění.

---

¹² Blíže viz. Pelikánová, I., Komentář k § 13 odst. 4 a 5 zák. č. 513/1991 Sb. ASPI, ev.č. 16942 (LIT).

III. Statutární orgány kapitálových společností

Naše právo vychází z tzv. fikční teorie právnických osob, jejímž základním principem je myšlenka, že právnické osoby v reálném světě neexistují. Náš právní řád právnické osoby nedefinuje, ale pouze je vymezuje určitými kvalitativními vlastnostmi. Mezi charakteristické znaky právnických osob řadíme právní subjektivitu, deliktní způsobilost (zatím ne trestněprávní¹³) i způsobilost k právním úkonům. Jelikož právnická osoba je pouze uměle vytvořeným subjektem práva je zřejmé, že jednat jejím jménem nebo za ni mohou pouze lidé, a to buď přímo jejím jménem nebo v zastoupení. Právnické osoby ve formě obchodních kapitálových společností umožnil investorům využít kapitál k podnikání, aniž by byli odpovědní za management společnosti a riskovali ztrátu veškerého svého majetku. Pro kapitálovou společnost je charakteristická právě kapitálová účast společníků, v zásadě volná převoditelnost podílů, přenesení obchodního vedení na orgány společnosti a vyloučení osobního ručení společníků za závazky společnosti.¹⁴

Díky složitosti a komplexnosti právnické osoby se k základním znakům dále řadí určitý stupeň formalizace organizační struktury tj. určení orgánů a vymezení jejich působnosti a pravomoci.¹⁵ ObchZ v této souvislosti používá pojem „orgán obchodní společnosti“.

Orgánem obchodní společnosti se rozumí vnitřní útvar společnosti bez právní subjektivity tvořený určitou osobou nebo skupinou osob, které zajišťují fungování obchodní společnosti jako právnické osoby buď ve vztahu ke třetím osobám, nebo uvnitř společnosti.¹⁶ Statutární orgán tedy nemá právní subjektivitu; tu má jen osoba, která statutární orgán tvoří, a společnost sama. Statutární orgán projevuje vůli právnické osoby navenek, má tzv. vnější působnost, a náleží mu i vnitřní působnost, tj. plní funkce uvnitř společnosti, a to ve formě obchodního vedení¹⁷.

Statutární orgány obchodních společností jsou upraveny v ObchZ v ustanoveních týkajících se jednotlivých obchodních společností (§ 13 odst. 2 ObchZ). Od těchto ustanovení se nelze ve společenské smlouvě, zakladatelské listině ani ve stanovách odchýlit. V s.r.o. je to jeden

¹³ Ve Spojeném království byla trestněprávní odpovědnost právnických osob zavedena již na počátku 20.stol., a to rozhodnutím Lennard's Carrying Co. v Asiatic Petroleum Co. Ltd. (1915). V kontinentálním systému byla poprvé připuštěna ve Francii roku 1994.

¹⁴ Pelikánová, I., Černá, S. a kol., Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva, II. díl, Praha, ASPI, 2006, str. 48.

¹⁵ Knappová, M., Švestka, J., Občanské právo hmotné, svazek 1., 3.vydání, Praha, ASPI, 2002, str. 175.

¹⁶ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář I.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 441.

¹⁷ Blíže k jednání jménem společnosti a obchodnímu vedení v sub-kapitole č. IV.2.

nebo více jednatelů jmenovaných valnou hromadou (§ 133 ObchZ). V a.s. je to představenstvo, které je voleno valnou hromadou či dozorčí radou (§ 191 ObchZ).

Jak již bylo řečeno výše, ve Spojeném království neexistuje pojem statutární orgán, jak jej chápe naše právo. Pro reprezentanty obchodních společností se používá jednotný pojem, a to director (dále jen „ředitel“). Pojem ředitele je definován v § 741 odst. 1 CA 1985 jako osoba, která vykonává funkci ředitele, ať je její název jakýkoliv¹⁸. Toto funkční pojetí pojmu je navíc dalšími paragrafy CA 1985 rozšířeno o tzv. shadow directors¹⁹. Dle mého názoru je toto širší vymezení pojmu nutné zejména z důvodu aplikace odpovědnosti na osoby, které ovlivňují chod společnosti fakticky; obdobně to učinil náš zákonodárce v § 66 odst. 6 ObchZ.²⁰

Následující výklad se bude týkat způsobu vzniku a zániku funkce člena statutárního orgánu, tedy dvou zásadních momentů majících vliv na existenci práv a povinností mezi společností a jejím statutárním orgánem, a dále se také zmíním o povaze statutárního orgánu a jeho vztazích k valné hromadě a dozorčí radě. O samotné působnosti statutárního orgánu bude pojednáno v kapitole č. IV.

III.1. Vznik funkce

Dle české právní úpravy se členem statutárního orgánu může stát pouze osoba, která splňuje podmínky pro výkon funkce stanovené v § 135 odst. 2 a § 194 odst. 7 ObchZ či v dalších speciálních zákonech²¹. Mezi obecné podmínky dle ObchZ patří dosažení věku 18ti let, plná způsobilost k právním úkonům²², bezúhonnost²³, neexistence skutečnosti, jež je překážkou

¹⁸ Pod tento pojem literatura zahrnuje jak *de iure directors*, tj. osoby, které byly jmenovány v souladu se stanovami společností, tak *de facto directors*, tj. osoby, které ačkoliv nikdy nebyly jmenovány na post ředitele, vystupují vůči třetím osobám jako představitelé společnosti.

¹⁹ *Shadow director* je definován v § 741 odst. 2 CA 1985 jako osoba, dle jejichž směrnic či pokynů ředitelé obvykle jednají. Za *shadow director* však nelze osobu považovat jen z toho důvodu, že ředitelé jednají na její radu udělenou v rámci odborného poradenství.

²⁰ Jen pro úplnost uvádím význam pojmu *officer*, který je ve Spojeném království používán jako souhrnný pojem pro tři osoby, a to: a) ředitele; b) *corporate secretary* neboli tajemníka (osobu zodpovědnou za administrativní chod společnosti, správu důležitých dokumentů, přípravu jednání správní rady, pořizování zápisů z jejich zasedání apod.); a c) vrcholový management společnosti.

²¹ Celá řada právních předpisů podmiňuje výkon funkce statutárního orgánu souhlasem jiného subjektu či dokonce určitým osobám výkon funkce zakazuje, jedná se na příklad o zákon č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu, zákon č. 238/1992 Sb. o střetu zájmů, zákon č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích, zákon č. 221/1991 Sb. o vojácích z povolání.

²² Návrh ObchZ místo plné způsobilosti k právním úkonům používá pojem svéprávnosti.

²³ Bezúhonnost pro tyto účely je vymezena v § 6 odst. 2 ŽZ. Za bezúhonnou se nepovažuje fyzická osoba, která byla pravomocně odsouzena: a) za jakýkoliv úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání nejméně jednoho roku; b) pro úmyslný či nedbalostní trestný čin související s podnikáním.

provozování živnosti, neexistence překážky výkonu funkce²⁴ a taktéž neslučitelnost funkce s členstvím v dozorčí radě²⁵.

Nebudou-li u fyzické osoby dány tyto předpoklady pro výkon funkce či bude-li na její straně existovat některá z výše uvedených překážek, bude její volba či jmenování do funkce nicotnou a daná osoba se nestane členem statutárního orgánu. Pokud tyto podmínky přestane splňovat osoba, která již členem statutárního orgánu je, její funkce tím bez dalšího zaniká, s výjimkou překážky dle § 381 odst. 6 ObchZ.

Další požadavky na výkon funkce člena statutárního orgánu mohou být součástí stanov společnosti či společenské smlouvy. Takovým požadavkem může být na příklad odbornost (tu lze dovodit taktéž z povinnosti vykonávat působnost statutárního orgánu s péčí řádného hospodáře), dostatečná profesionalita, znalosti z oblasti financování podniku a finančního účetnictví či etický výkon funkce.²⁶ Případná volba statutárního orgánu či jeho člena v rozporu s ustanovením stanov či společenské smlouvy by mohla být napadnutelná žalobou na neplatnost usnesení valné hromady postupem podle § 131 a § 183 ObchZ.

Na rozdíl od naší právní úpravy britský zákonodárce neklade na výkon funkce ředitele žádné kvalifikační požadavky, a jak vyplývá z rozhodnutí *Marquis of Bute's case (1892)*, ředitelem může být dokonce jmenováno i dítě.²⁷ Judikatura však konstantně již od roku 1959 vychází z

²⁴ ObchZ i ŽZ vycházejí při úpravě těchto otázek z toho, že je třeba v zájmu ochrany třetích osob omezovat podnikání těch, kteří svým neúspěchem již jednou prokázaly, že nemají potřebné podnikatelské schopnosti. Překážky provozování živnosti jsou obsaženy v § 8 ŽZ a lze je rozdělit na překážky soukromoprávní (§ 8 odst. 1, 2, 3) a překážku veřejnoprávní (§ 8 odst. 6) spočívající v trestu zákazu činnosti uloženým soudem či správním orgánem. Překážka výkonu funkce je obsažena v § 381 ObchZ a má velmi blízko k soukromoprávním překážkám provozování živnosti. Nesystematičnost zařazení tohoto ustanovení mezi ustanovení týkající se OR je zřejmá.

²⁵ Souhlasím s názorem J. Dědiče, že tato podmínka plyne jak z § 139 odst. 2 a § 200 odst. 4 ObchZ, tak je možné ji logicky dovodit z dualistického uspořádání funkcí ve společnosti a požadavku na personální oddělení správních orgánů. Z těchto ustanovení plyne, že je-li ustaven do funkce statutárního orgánu člen dozorčí rady, zaniká jeho funkce v dozorčí radě.

²⁶ Tyto jsou zmiňovány zejména v dokumentech týkajících se správy a řízení společností. Např. v komentáři ke Kodexu 2004 je uvedeno, že práce členů správních orgánů se stává stále více specializovanou profesí, a proto je doporučeno absolvování různých profesionálních kurzů a školení (v ČR je pořádá na příklad Český institut ředitelů nebo CG Partners zabývající se poradenskou činností) či se dále vyžaduje, aby o členech orgánů akciové společnosti byly uveřejněny informace, které umožní akcionářům ohodnotit jejich kvalifikaci a zkušenosti. Mezinárodní průzkumy vykazují neustále zvyšování požadavků na oblasti spojené s etickým chováním, bohužel jak vyplývá z výzkumu na téma hodnocení corporate governance v ČR, je tato oblast zatím nedostatečně zohledňována. Blíže viz. Kavalíř, P., Hodnocení corporate governance v České republice, Working Paper CES VŠEM, 2005, č.14, Centrum ekonomických studií VŠEM.

²⁷ CA 2006 již zavádí spodní hranici věku pro výkon funkce ředitele; požaduje dosažení věku 16ti let (§ 157 CA 2006). Netradiční oproti české úpravě je požadavek stanovený § 293 odst. 1 CA 1985 na jmenování osoby starší 70ti let do funkce ředitele společnosti, jejíž akcie jsou veřejně obchodovatelné. Stát se tak může pouze pokud: a) stanovy společnosti umožňují jmenování osob starších 70-ti let; nebo b) před jednáním valné hromady byli akcionáři informováni o věku této osoby a přesto ji do funkce jmenovali.

toho, že oprávnění většiny společníků jmenovat ředitele musí být: „... ku prospěchu společnosti jako celku a ne k zajištění jakékoliv podstatné výhody“.²⁸ V rozhodnutí *Theseus Exploration NL v Mining and Associated Industries Ltd. (1973)* soud dokonce svým rozhodnutím zakázal společníkům zvolit osoby v rozhodnutí uvedené, protože zde existoval dostatečný důkaz, že tyto mají v úmyslu využívat majetek společnosti pouze ku prospěchu majoritního společníka. Nicméně nic nebrání tomu, aby stanovy požadavky na výkon funkce ředitele obsahovaly. V této souvislosti je třeba ještě zmínit zákon o diskvalifikaci ředitelů společností (CDDA 1986), který má stejný účel, jaký zamýšlel český zákonodárce, tedy chránit zájmy třetích osob před těmi, kteří v řídicích funkcích neuspěli či jednali podvodně.²⁹

V ČR je základním způsobem vzniku funkce statutárního orgánu jmenování valnou hromadou (u s.r.o.) nebo volba uskutečněná v závislosti na úpravě obsažené ve stanovách valnou hromadou či dozorčí radou (u a.s.).³⁰ Právo volby má buď valná hromada nebo dozorčí rada, oba způsoby nelze nijak kombinovat; není možné např. určit, že volba patří do kompetence jednoho orgánu a odvolání do působnosti druhého, či nechat zvolit část členů dozorčí radou a část valnou hromadou nebo poskytnout dozorčí radě oprávnění k volbě pro dobu, kdy nezasedá valná hromada.³¹ Způsob rozhodování valné hromady při jmenování nebo volbě je stanoven v ObchZ kogentně a na valné hromadě tak rozhoduje prostá většina přítomných společníků, pokud společenská smlouva nebo stanovy nevyžadují počet vyšší. Z dikce ObchZ dle mého názoru plyne, že se o každé navržené osobě musí hlasovat zvlášť. Jediným hlasováním nelze zvolit všechny členy najednou.³²

Navrhování kandidátů na valné hromadě není v ObchZ zvlášť upraveno, dovozuje se však, že toto právo přísluší společníkům nebo svolavateli valné hromady – tedy jednateli (jednatelům) či představenstvu.³³ Je-li představenstvo voleno dozorčí radou, je možné z dikce ObchZ dovodit, že stanovy musí upravit, mimo jiné, i kdo a jakým způsobem kandidáty navrhuje.

²⁸ Tento rozsudek byl vydán ve věci *Re H.R. Hamer Ltd. (1959)*.

²⁹ Blíže v sub-kapitole VII.3.

³⁰ U s.r.o. je vyloučena možnost, aby dozorčí rada jmenovala statutární orgán.

³¹ V souvislosti s ustanovením do funkce se v ObchZ objevují dva různé pojmy, a to volba a jmenování. Ztotožňují se s názorem I. Rady, že daná slova mají rozdílný jazykový význam. O jmenování lze hovořit jako o ustanovení do funkce poté, co rozhodovací proces již proběhl a je nerozhodné, zda rozhodoval subjekt jediný (např. soudce) nebo více subjektů (společníci). V případě volby rozhodovací proces i ustanovení do funkce spadá v jeden moment, a to do hlasování. Základním předpokladem volby je mnohost hlasujících subjektů. Návrh ObchZ již pojmosloví sjednocuje a také pro ustanovení do funkce jednatele používá termín volba, což zpřehledňuje situaci a takovou úpravu lze jen vítat.

³² Uvedený závěr je možné dovodit i z Kodexu 2004, a to jeho druhé kapitoly týkající se práv akcionářů.

³³ Dědič, J. a kol., *Obchodní zákoník Komentář III.díl*, Praha, Polygon, 2002, str. 2403.

Volba je zásadně účinná od okamžiku, kdy je konkrétní osoba řádně jmenována či zvolena.³⁴ V úvahu přichází také odložení účinnosti jmenování (volby) nebo je možné vázat ji na odkládací podmínku, např. skončení funkce stávajícího jednatele (člena představenstva). Vznik funkce je mimo volební akt vázán i na souhlas jmenované (zvolené) osoby. ObchZ tento požadavek výslovně nezmiňuje, ale lze jej dovodit ze základního principu, že nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Souhlas lze udělit ústně i konkludentně – např. uzavřením smlouvy o výkonu funkce nebo započítáním výkonu kompetencí svěřených statutárnímu orgánu.

Ve Spojeném království zákon nestanoví, kdo jmenuje či navrhuje ředitele společnosti a tuto otázku ponechává k úpravě stanovám společnosti.³⁵ V případě, kdy ani stanovy tuto otázku neupravují, bylo judikováno, že oprávnění ke jmenování náleží společníkům (*Harman v Energy Research Group Australia Ltd. (1986)*)³⁶. Shodně s českou doktrínou se k účinnosti jmenování vyžaduje souhlasu jmenované osoby (*Re British Empire Match Co. Ltd. (1888)*).

Délka funkčního období je pro jednatele a představenstvo různá. Funkční období jednatelů je zásadně neomezené, pokud rozhodnutí valné hromady nebo společenská smlouva neurčí jinak. Délka funkčního období členů představenstva je určena ObchZ jako maximálně pětiletá, ale stanovy mohou určit i kratší časový úsek. Pokud stanovy délku funkčního období neurčují, činí právě pět let.³⁷ Ve Spojeném království je délka funkčního období plně ponechána na úpravě ve stanovách nebo může být smluvena v tzv. service contract (dále jen „smlouva o poskytování služeb“), která se uzavírá mezi ředitelem a společností.

Na další způsoby vzniku funkce je v naší právní úpravě možné pohlížet jako na výjimečné případy, jejichž účelem je řešit určitou krizovou situaci ve statutárním orgánu. Jsou jimi jmenování chybějícího člena soudem a u představenstva je připuštěna i kooptace, tj. jmenování náhradního člena samotným představenstvem (§ 194 odst. 2 ObchZ). Jiné způsoby vzniku funkce než ty, které upravují právní předpisy, nejsou možné; případné ustanovení stanov nebo společenské smlouvy tomuto odporující by bylo neplatné.

³⁴ Výjimkou je jmenování či volba prvních členů statutárních orgánů, kdy ke vzniku jejich funkce dochází až zápisem společnosti do OR.

³⁵ Výjimkou je výslovný zákonný požadavek, aby první ředitele jmenovali zakladatelé.

³⁶ Přestože zákon nestanoví, kdo jmenuje ředitele, § 292 odst. 1 CA 1985 požaduje, aby každý jednotlivý ředitel byl jmenován samostatným rozhodnutím, pokud je ke jmenování oprávněna valná hromada.

³⁷ Opakované zvolení není ObchZ vyloučeno, a proto se domnívám, že jako takové je připuštěno, neobsahují-li stanovy úpravu znovuzvolení vylučující.

Z ObchZ vyplývá povinnost do třech měsíců od skončení funkce člena statutárního orgánu jmenovat (zvolit) člena nového, a to i tehdy, pokud je představenstvo a.s. usnášeníschopné nebo má-li s.r.o. jednatele dalšího. Dle J. Dědiče tato povinnost neplatí, pokud stanovy a.s. umožňují kooptaci chybějícího člena představenstva a ten bude ve tříměsíční lhůtě kooptován. S nesplněním této povinnosti nejsou v ObchZ, mimo povinnosti k náhradě škody, spojeny žádné konkrétní sankce, pokud nenastane situace, kdy statutární orgán není schopen plnit své funkce.³⁸

Po novele ObchZ provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. je možno výše uvedenou situaci řešit novým právním institutem, a to jmenováním náhradního člena soudem. Jeho použití je možné pouze za splnění zákonných podmínek, a to: (i) nejmenování (nezvolení) členů příslušnými orgány společnosti ve lhůtě; (ii) návrh osoby, která na tom osvědčí právní zájem; a (iii) existence situace, kdy nedostatečný počet členů statutárních orgánů způsobuje nemožnost plnění funkcí tohoto orgánu. Nebude-li tento návrh podán do jednoho roku od okamžiku, kdy skončila funkce příslušného člena statutárního orgánu, může soud dle § 194 odst. 2 ObchZ zrušit společnost a nařídít její likvidaci.

Soud zásadně jmenuje členem statutárního orgánu jen toho, kdo se jmenováním souhlasí. Souhlas se jmenováním se však nevyžaduje od společníků a soud není ve svém výběru omezen jen na společníky z řad fyzických osob.³⁹ Takto ustavený společník není oprávněn vzdát se své funkce, ale může požádat soud o odvolání, nelze-li na něm výkon funkce spravedlivě požadovat. Z této formulace se někdy dovozuje, že soudce je povinen zkoumat, zda na dané osobě lze výkon funkce požadovat, již při jejím jmenování.⁴⁰ S tímto názorem se ztotožňuji jen částečně. Soudce by měl jistě zkoumat odborné předpoklady a dále také možnosti (např. soukromé poměry) jednotlivé osoby a neřídít se primárně počtem vlastnických podílů ve společnosti, ale jak uvádí I. Rada právní řád mu k tomu neposkytuje

³⁸ Neschopnost plnit funkce statutárního orgánu může nastat na příklad v případě, kdy oprávnění zanikne těm členům statutárních orgánů, kteří byli oprávněni jednat jménem společnosti nebo poklesne-li počet členů představenstva pod polovinu a představenstvo nebude schopno přijímat rozhodnutí nebo s.r.o. nebude mít žádného jednatele.

³⁹ ObchZ zásadně vychází z toho, že členem představenstva nebo jednatelem by měla být pouze fyzická osoba. Současně však připouští, aby se statutárním orgánem stala i osoba právnická na základě soudního rozhodnutí. Jak uvádí § 194 odst. 2 ObchZ, může soud jmenovat právnickou osobu členem představenstva, pokud představenstvo není z důvodu nedostatku svých členů schopno plnit své funkce. Pro s.r.o., jak vyplývá z § 135 odst. 2 ObchZ, platí tato úprava obdobně. Stane-li se právnická osoba statutárním orgánem, jedná pak jejím jménem její statutární orgán nebo jiná fyzická osoba, kterou určí statutární orgán. Co se týká britské právní úpravy, zákon nepožaduje, aby ředitelem byla fyzická osoba, a proto je v literatuře obecně přijímáno, že se jím může stát i osoba právnická. Návrh Nového ObchZ v § 196 odst. 3 a § 335 odst. 2 explicitně připouští, aby se jednatelem či členem představenstva stala i právnická osoba, pokud vykonává svou činnost prostřednictvím fyzické osoby, která splňuje zákonné podmínky.

⁴⁰ Např. Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2410

v době jmenování prostředky, zvláště pak v situaci, kdy společník nebude vyvíjet dostatečnou součinnost.⁴¹ Pokud by nebylo možné jmenovat do funkce žádného ze společníků, pak soud jmenuje člena statutárního orgánu z řad osob zapsaných v seznamu správců konkursní podstaty. Funkční období takto zvoleného člena statutárního orgánu je ObchZ omezeno do doby, než budou zvoleni noví členové valnou hromadou či dozorčí radou.

Poslední možností vzniku funkce člena představenstva, nikoliv však jednatele, je volba náhradního člena přímo představenstvem. Podmínky, které musí být splněny pro použití tohoto způsobu ustanovení do funkce jsou následující: (i) kooptace je výslovně připuštěna stanovami; (ii) volba představenstva spadá do kompetence valné hromady; a (iii) počet členů zvolených valnou hromadou neklesl pod polovinu. Tento způsob považuji za dostatečně flexibilní a ekonomický, neboť šetří náklady na svolávání mimořádné valné hromady. Lze se setkat s názorem pochybujícím o tom, že záměrem zákonodárce bylo omezit kooptaci jen pro případy, kdy je představenstvo voleno valnou hromadou⁴². Úprava v Návrhu ObchZ již nebude v této věci diskutabilní a jednoznačně stanoví, že kooptaci je možné použít nezávisle na tom, kdo statutární orgán volí (§ 341 odst. 3 Návrh ObchZ). Jako podstatná se mi jeví poslední podmínka uvedená v bodě (iii), díky níž je ponecháno hlavní slovo o většinovém složení představenstva na akcionářích a kooptace je chápána jen jako přechodné řešení. Stejně není možné, aby představenstvo doplnilo své členy z toho důvodu, že valná hromada nezvolila dostatečný počet členů (místa zůstala neobsazena). Dočasnost daného řešení je zřejmá i z úpravy zániku výkonu funkce kooptovaného člena, jímž je okamžik konání nejbližší valné hromady.⁴³

Lze uzavřít, že britská úprava je mnohem benevolentnější v tom, že neklade na výkon funkce ředitele žádné požadavky a plně ponechává na úvaze samotných společníků, koho do funkce jmenují, pokud jejich úmysly nebudou v rozporu s principem loajality. CDDA 1986 je pak zárukou, že ty nejzásadnější pochybení budou stíhány samotným soudním zákazem výkonu takové funkce.⁴⁴ Dle mého názoru znemožňování výkonu funkce osobám z důvodu spáchání jakéhokoliv úmyslného trestného činu je zbytečně přísné (§ 6 odst. 2 písm. a) ŽZ); myslím si, že sami společníci by měli mít možnost zvážit, zda takovou osobu ve funkci chtějí či nikoliv.

⁴¹ Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2. vydání, Praha, Linde, 2004, str. 28 a n.

⁴² Např. Dědič, J. a kol., *Obchodní zákoník Komentář III.díl*, Praha, Polygon, 2002, str. 2411 nebo Pelikánová, I., *Komentář k obchodnímu zákoníku 2.díl.*, 2. vydání, Linde 1998, str. 942.

⁴³ Kooptace je ve Spojeném království běžnou součástí vzorových stanov; stanovy shodně s českou úpravou stanoví, že výkon funkce osoby jmenované ředitelem končí dnem konání valné hromady společnosti (CA 1985 čl. 79 Table A).

⁴⁴ K CDDA 1986 blíže v sub-kapitole VII.3.

Navíc nevýhodou dnešního § 381 ObchZ je menší právní jistota, neboť překážka výkonu funkce vzniká ex lege a nezapisuje se do OR

III.2. Zánik funkce

Zánik funkce je způsoben právními skutečnostmi, které představují zánik právního vztahu mezi členem statutárního orgánu a společností. Zánik funkce však nemusí nutně znamenat zánik všech vzájemných práv a povinností, neboť některá práva a povinnosti jsou způsobilé daný vztah přetrvat, jedná se např. o odpovědnostní právní vztahy, právo na plnění od společnosti vzniklé před zánikem funkce či o povinnost zachovávat mlčenlivost.

V § 194 odst. 2 ObchZ je upraveno výslovně pět způsobů zániku funkce, a to odstoupení z funkce, odvolání, smrt, jmenování resp. volba nového člena statutárního orgánu a uplynutí funkčního období. Mezi další způsoby zániku funkce můžeme zařadit ztrátu podmínek pro výkon funkce (§ 194 odst. 7 ObchZ), nečinnost orgánu příslušného ke jmenování, resp. volbě (§ 381 odst. 6 a § 194 odst. 2 poslední věta ObchZ), zánik společnosti samé a mezi odbornou veřejností spornou dohodu mezi členem statutárního orgánu a společností.⁴⁵

Kvůli ochraně členů statutárních orgánů i společnosti je v § 66 odst. 1 ObchZ relativně podrobně upraveno odstoupení z funkce, jež je vyjádřením principu dobrovolnosti takového výkonu.⁴⁶ Podmínkami pro zánik funkce tímto způsobem je oznámení odstoupení z funkce a jeho projednání. Oznámení může být učiněno jak vůči orgánu, který jej zvolil, tak vůči orgánu, jehož je odstupující osoba členem, a to písemně i ústně, neboť pro projev vůle není zákonem stanovena žádná zvláštní forma. Projednat odstoupení je povinen ten orgán, který člena jmenoval resp. zvolil, tj. valná hromada (u a.s. to může být i dozorčí rada); jednatelé či představenstvo mohou být k projednání odstoupení příslušnými jen, určuje-li tak společenská smlouva nebo stanovy a tvoří-li kolektivní statutární orgán.⁴⁷ Z důvody ochrany odstupující osoby je v ObchZ stanovena povinnost odstoupení projednat na nejbližším zasedání poté, co se o odstoupení příslušný orgán dozvěděl (nejčastěji z pozvánky nebo z oznámení o svém zasedání), a v případě, že k projednání na nejbližším zasedání orgánu nedojde, funkce přesto zanikne tímto dnem. Přiklonila bych se k závěru J. Dědiče, že na výše uvedeném nemění nic skutečnost, že zasedání orgánu se vůbec neuskutečnilo, orgán nebyl usnášeníschopný nebo

⁴⁵ Jak vyplývá z § 135 odst. 2, tato ustanovení se použijí obdobně i pro jednatele s.r.o.

⁴⁶ Z tohoto principu je v ObchZ stanovena výjimka pro osoby jmenované do funkce soudem bez jejich souhlasu podle § 194 odst. 2 a § 135 odst. 2 ObchZ.

⁴⁷ V případě jednočlenného představenstva či jediného jednatele, je třeba oznámit odstoupení orgánu, který jej zvolil či jmenoval, neboť oznamování sobě samému by nenaplněovalo účel ObchZ.

s odstoupením nesouhlasil.⁴⁸ Pokud bylo oznámení učiněno přímo na zasedání orgánu, který je oprávněn odstoupení projednat, ObchZ stanoví z důvodu ochrany společnosti, že výkon funkce zaniká až uplynutím dvou měsíců po tomto oznámení.⁴⁹

V případě jednostranného ukončení právního vztahu ze strany společnosti vychází ObchZ ze zásady, „kdo volí ten i odvolává“. Orgánem oprávněným k odvolání je valná hromada (a u a.s. to může být i dozorčí rada) (§ 125 odst. 1 písm. f), § 187 odst. 1 písm. d), § 194 odst. 1 ObchZ).⁵⁰ Obdobně jako při vzniku funkce volbou či jmenováním bylo třeba souhlasu jmenované či volené osoby, tak i u odvolání je dle většinových názorů k jeho účinnosti třeba, aby se člen statutárního orgánu o svém odvolání dověděl či dovědět měl a mohl.⁵¹ Ve společenské smlouvě ani stanovách nelze stanovit neodvolatelnost určité osoby ani vázat toto právo na splnění určitých podmínek, neboť toto oprávnění je v ObchZ upraveno kogentně. Souhlasím s názorem I. Rady, že dle platné právní úpravy musí mít valná hromada (dozorčí rada) kdykoli možnost svobodně uvážit, zda členové statutárního orgánu stále požívají její důvěry a v případě, že tomu tak nebude, tyto odvolat.⁵²

Názory na otázku zániku funkce jmenováním či volbou nového člena statutárního orgánu nejsou zcela jednotné. Zastánci prvního názoru omezují možnost vzniku funkce tímto způsobem pouze na situace, kdy je na místo člena statutárního orgánu, kterému již skončilo funkční období a neuplynuly od něj tři měsíce (jeho funkce stále ještě trvá), volena či jmenována osoba nová. Takového člena není totiž možné odvolat a zánik jeho funkce v této lhůtě je možný pouze jmenováním či volbou člena nového.⁵³ Druhý názor říká, že tento způsob zániku funkce se uplatní pouze v situacích, kdy je jmenován či volen plný počet členů statutárního orgánu, anebo je v rozhodnutí o jmenování či volbě uvedeno, za kterého dosavadního člena je nový člen jmenován (volen) a zároveň příslušný orgán společnosti výslovně neodvolá dosavadní členy statutárního orgánu.⁵⁴

---

⁴⁸ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář I.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 446.

⁴⁹ Tato lhůta může být na žádost odstupujícího člena příslušným orgánem zkrácena nebo prodloužena. Pokud by chtěla lhůtu zkrátit společnost, musela by, jak vyplývá z § 194 odst. 2 a § 135 odst. 2 ObchZ, jmenovat (zvolit) nového člena statutárního orgánu.

⁵⁰ Tato zásada se uplatní i vůči členovi statutárního orgánu, který byl jmenovaný soudem, kdy oprávnění k odvolání tohoto člena má pouze soud.

⁵¹ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2407.

⁵² Rada, I. a kol., Jednatel s.r.o. Představenstvo a.s., 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 56.

⁵³ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2408.

⁵⁴ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol., Obchodní zákoník Komentář, 8.vydání, Praha, C.H.Beck, 2002, str. 693.

Dalším ze způsobů zániku funkce je uplynutí funkčního období, kdy k zániku dochází až uplynutím třech měsíců ode dne, kdy uplynula doba, na níž byl člen statutárního orgánu jmenován či zvolen. Zánik funkce smrtí je možné mimo výslovného zákonného ustanovení dovodit taktéž z povinnosti osobního výkonu funkce, kdy tento závazek nepřechází na právní nástupce zemřelého. V případě ztráty podmínek pro výkon funkce dochází k zániku funkce přímo ze zákona. Nastane-li však u člena statutárního orgánu překážka výkonu funkce uvedená v § 381 odst. 1 ObchZ a do třech měsíců od vzniku takovéto překážky nedojde k odvolání či potvrzení takového člena ve funkci valnou hromadou (u a.s. příp. dozorčí radou), jeho funkce končí posledním dnem této lhůty. Zánik funkce v tomto případě lze pokládat za důsledek nečinnosti příslušného orgánu společnosti.⁵⁵ Nečinností příslušného orgánu zaniká vedle tohoto případu také funkce kooptovaného člena představenstva, pokud není ve funkci potvrzen na nejbližším zasedání valné hromady.⁵⁶

O tom, zda je možné ukončit vzájemný vztah společnosti a člena statutárního orgánu dohodou, nepanuje v odborné literatuře shoda. Rada tuto možnost dovozuje z přiměřené aplikace mandátní smlouvy⁵⁷, avšak tento svůj závěr dále nerozvádí. Naopak J. Dědič je toho názoru, že ve smlouvě o výkonu funkce lze upravit odchýlně pouze vzájemná práva a povinnosti, nikoliv vznik a zánik tohoto právního vztahu.⁵⁸ Ve Spojeném království je běžné, že smlouva o poskytování služeb, resp. stanovy upravují otázky, které jsou v ČR stanoveny zákonem. Příkladem mohou být právě způsoby zániku funkce, kdy CA 1985 upravuje pouze odvolání z funkce a dosažení maximální věkové hranice⁵⁹ a dohoda o délce funkčního období, resp. zániku funkce tak bývá běžnou součástí smluv o poskytování služeb. Osobně si myslím, že v českém právu, kde většina zásadních otázek vztahu společnosti a člena statutárního orgánu je upravena zákonem, má smlouva o výkonu funkce být spíše určitým korektivem dispozitivních ustanovení a sloužit k bližšímu vymezení práv a povinností, nikoliv k úpravě otázek vzniku či zániku právního vztahu a kloním se tak k názoru J. Dědiče.

Jak již bylo řešeno výše, britský zákonodárce se věnuje pouze otázce odvolání ředitele z funkce (§ 303 CA 1985) a dosažení věkové hranice 70-ti let u ředitelů vykonávajících funkci ve veřejně obchodovaných společnostech (§ 293 CA 1985); ostatní způsoby zániku

⁵⁵ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2408.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Rada, I. a kol., Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 34.

⁵⁸ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář I.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 457.

⁵⁹ Blíže viz. dále v této sub-kapitole.

funkce jsou ponechány úpravě ve stanovách společnosti.⁶⁰ Co se týká odvolání z funkce zákon zdůrazňuje, že tento akt mohou společníci učinit prostou většinou všech hlasů před uplynutím funkčního období bez ohledu na znění stanov či smlouvy o poskytování služeb (§ 303 odst. 1 CA 1985).

I když zákon nestanoví nic o odstoupení ředitele z funkce, resp. jeho průběhu, je z rozhodnutí soudů zřejmé, že řediteli toto oprávnění plně náleží. Děje se tak pouhým oznámením společnosti, ať písemným či ústním, a nezávisí na tom, zda společnost rezignaci přijme či nikoliv, neboť odstoupení není možné odmítnout. Dle rozhodnutí ve věci *O.B.C. Caspian Ltd. v Thorp (1998)* není dokonce třeba oznámení o rezignaci podávat dopředu, ale je účinné samotným prohlášením, resp. doručením písemné rezignace. Podmínka oznámení rezignace v předstihu však může být uvedena ve stanovách či ve smlouvě o poskytování služeb. I když odstoupení z ředitelského postu může společnosti způsobit škodu, soud ve věci *CMS Dolphin Ltd. v Simonet (2001)* judikoval, že odstoupení z funkce nelze považovat za porušení fiduciary duties (dále jen „svěřeneckých povinností“)⁶¹.

III.3. Povaha statutárního orgánu a jeho vztah k ostatním orgánům společnosti

Statutární orgán je orgánem, který řídí společnost. Jeho zřízení je v ČR stejně jako ve Spojeném království vyžadováno u všech obchodních společností, je to obligatorní orgán. Tento orgán na rozdíl od valné hromady funguje průběžně, vyznačuje se schopností rychle reagovat na měnící se podmínky a nově vzniklé situace a jeho výhodou je nepochybně i odbornost a profesionalita osob jej tvořících.

Statutární orgán může být představován buď jednou osobou (individuální orgán) nebo více osobami. Je-li statutární orgán tvořen více osobami, jedná se o kolektivní orgán a osoby jej tvořící jsou označovány jako členové statutárního orgánu (§ 35 písm. f) ObchZ). Rozdíl mezi individuálním a kolektivním orgánem lze spatřovat v tom, zda lze jednotlivou osobu s orgánem společnosti ztotožnit či nikoliv. U individuálních statutárních orgánů je osoba představující orgán společnosti současně i tímto orgánem, zatímco u kolektivních orgánů tomu tak není.

---

⁶⁰ Vzorové stanovy uvádějí např.: osobní bankrot ředitele, neúčast na zasedání správní rady bez souhlasu ostatních ředitelů déle než 6 měsíců, institut retirement by rotation, tedy automatickou obnovu 1/3 ředitelů po uplynutí jednoho roku aj.

⁶¹ Blíže v kapitole VI.

Představenstvo je bezpochyby orgánem kolektivním. Jak plyne z § 194 odst. 3 ObchZ má nejméně tři členy. Výjimku připustil zákonodárce pro jednočlennou společnost a umožnil, aby se představenstvo skládalo pouze z člena jediného.⁶² Ztotožnila bych se s názorem J. Dědiče, že jednočlenné představenstvo je orgánem individuálním⁶³, neboť v tomto případě je možné jednotlivou osobu s orgánem společnosti přímo ztotožnit.

Jediný jednatel je orgánem individuálním. Pokud má společnost více jednatelů vedou se mezi odbornou veřejností spory, zda každý jednatel je samostatným individuálním statutárním orgánem, a společnost by tak měla více individuálních statutárních orgánů, nebo zda tvoří jeden kolektivní statutární orgán obdobně jako vícečlenné představenstvo.

Názor, že jednatelé jsou kolektivním statutárním orgánem, zastává K. Eliáš, I. Pelikánová a I. Rada. Eliáš vychází z dikce § 133 odst. 1 ObchZ, který říká, že statutárním orgánem společnosti je jeden nebo více jednatelů, a dále argumentuje tím, že právnická osoba nemůže mít více než jeden statutární orgán.⁶⁴ Pelikánová argumentuje taktéž zněním § 133 odst. 1 ObchZ a dále tím, že je-li více jednatelů, je třeba určit způsob projevu jejich vůle navenek.⁶⁵ Pokud by každý z jednatelů byl samostatným statutárním orgánem oprávněným jednat jménem společnosti, nebylo by třeba určovat způsob jejich jednání a zapisovat jej do OR, neboť každý z jednatelů by mohl z povahy věci jednat samostatně. Rada se přiklání k tomuto stanovisku z toho důvodu, že takto jsou jednatelé pojímáni v úpravě rakouské i německé a tomuto závěru svědčí i tradice našeho právního řádu a dále to, že společnost s ručením omezeným by zůstala jedinou společností, které právní řád umožňuje mít více statutárních orgánů.⁶⁶

Opačný názor zastává J. Dědič, M. Bartošíková a I. Štenglová. Dědič se při zdůvodnění opírá o pozitivní právo, konkrétně o znění zákona č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích, jež v § 2 odst. 9 poslední věty stanoví, že je-li statutárních orgánů více nebo tvoří-li statutární orgán více osob, ručí za zaplacení poplatku společně a nerozdílně. Bartošíková zastává tento názor z toho důvodu, že z dikce § 134 ObchZ druhé věty kolektivnost dovodit nelze.⁶⁷ Názor

---

⁶² V Návrhu ObchZ v § 336 odst. 1 je jednočlenné představenstvo připuštěno i pro soukromou a.s., která nemá více než 5 akcionářů.

⁶³ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář I.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 442.

⁶⁴ Eliáš, K., Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektrum, 1997.

⁶⁵ Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku 2.díl., 2.vydání, Linde 1998, str. 365.

⁶⁶ Rada I., Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2.vydání, Linde Praha 2004, str. 11.

⁶⁷ Bartošíková, M., Ke svolávání valné hromady společností s ručením omezeným, Právní praxe v podnikání 1995, č. 7-8.

Štenglové není uveden výslovně, ale lze jej dovodit z jejího komentáře k ObchZ, kdy při výkladu § 66 odst. 1 ObchZ uvádí, že „jednatelé nejsou členy orgánu, ale orgány“.⁶⁸

Jednoznačné řešení předmětné otázky přináší připravovaná rekodifikace soukromého práva. Návrh ObchZ v části věnované společnosti s ručením omezeným v § 196 odst. 1 hovoří v případě více jednatelů již výslovně o kolektivním statutárním orgánu.

Ve Spojeném království je na ředitele pohlíženo stejně jako na představenstvo a.s.. Má-li společnost jen jediného ředitele, je chápán jako orgán individuální. Pokud má společnost ředitelů více, hovoří se pak o nich jako o kolektivním orgánu; v praxi se používá pojem board of directors (dále jen „správní rada“).⁶⁹

Jak již bylo řečeno výše, statutární orgán je orgánem s řídicí působností, ve struktuře orgánů však nestojí nejvýše a jako v každém organismus, kde je uskutečněna dělba moci, není plně samostatným. Další výklad se bude týkat běžného chodu kapitálové společnosti a zabývat se vlivem valné hromady a dozorčí rady na statutární orgán. Vzájemný vztah likvidátora a statutárního orgánu nebude zmiňován.

Dle české právní úpravy je valná hromada nejvyšším orgánem společnosti (§ 125 odst. 1, § 184 ObchZ) a akcionáři, resp. společníci, mají právo podílet se dle ObchZ a stanov společnosti na jejím řízení (§ 155 odst. 1 ObchZ).⁷⁰ Dle mého názoru je logické, aby samotní společníci (tedy ti, kteří poskytli kapitál, bez něhož by nebylo vůbec možné začít podnikat a už vůbec ne uvažovat o obsazení statutárního orgánu) rozhodovali o nejdůležitějších otázkách společnosti a do jejich působnosti náležela zásadní rozhodnutí týkající se života společnosti. Jde zejména o rozhodnutí o fúzi či jiné přeměně společnosti, o zrušení společnosti a jejím vstupu do likvidace či o změnách základního kapitálu. Kompetence valné hromady a.s. jsou taxativně vymezeny v zákoně (§ 187 odst. 1 ObchZ) a mohou být rozšířeny pouze stanovami. U valné hromady s.r.o. je situace odlišná. Její kompetence jsou sice taktéž stanoveny v zákoně taxativním výčtem (§ 125 odst. 1 ObchZ), ale odstavec třetí téhož ustanovení umožňuje valné hromadě kdykoliv rozhodnout i o věci, která ze zákona nebo společenské smlouvy náleží do působnosti jiných orgánů společnosti, s výjimkou oprávnění statutárního orgánu jednat jménem společnosti.

⁶⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol., *Obchodní zákoník Komentář*, 8. vydání, Praha, C.H.Beck, 2002, str. 204.

⁶⁹ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 235.

⁷⁰ Z povahy věci vyplývá, že tento závěr lze nepochybně učinit i pro s.r.o., i když v ObchZ neexistuje výslovné ustanovení.

Další dimenze vztahu valné hromady a statutárního orgánu je dána ustanoveními § 135 odst. 2 a § 194 odst. 4 ObchZ, která stanoví jednateli (jednatelům) i představenstvu povinnost řídit se zásadami a pokyny valné hromady, jsou-li tyto v souladu s právními předpisy a stanovami.

Zásadou se rozumí obecné pravidlo, které lze dovodit z jakéhokoliv rozhodnutí valné hromady. Pokyn musí být formulován výslovně ke konkrétní situaci a může směřovat buď k jednání nebo k nečinnosti.⁷¹ Oprávnění dávat statutárnímu orgánu pokyny patří do výlučné působnosti valné hromady, která jej na dozorčí radu nemůže přenést ani v případě, kdy je tato oprávněna volit a odvolávat členy představenstva a.s.

Ani valná hromada však není oprávněna dávat statutárnímu orgánu pokyny, které se týkají obchodního vedení; co se týká stanovení zásad příkláním se k většinovému názoru, že toto oprávnění zůstalo valné hromadě zachováno.⁷² Domnívám se, že důvodem pro omezení ingerence valné hromady do obchodního vedení je fakt, že statutární orgány jsou za provádění obchodního vedení plně odpovědné a na tuto skutečnost pak navazují povinnosti statutárního orgánu vůči valné hromadě jako je skládání účtů ze své činnosti či informování o stavu společnosti a nebylo by proto logické, aby valná hromada rozhodla o určitém postupu a odpovědnost za něj nesl jiný orgán. Otázky obchodního vedení se navíc často týkají komplexních záležitostí, které vyžadují náležitě posouzení se znalostí věci, a valná hromada, jež se obvykle schází jednou ročně na pár hodin, je dle mého názoru k takovýmto rozhodnutím nekompetentním orgánem a je správné, že do této oblasti nemůže svými pokyny zasahovat. Nejsou-li společníci spokojeni s výkonem funkce, valná hromada (dozorčí rada) má možnost statutární orgán nebo jeho člena odvolat.⁷³

Dle mého názoru je nedostatkem právní úpravy, že neřeší, jak se má statutární orgán zachovat v případě, že pokyn valné hromady sice není v rozporu s právními předpisy či stanovami, ale je nevhodným, tzn. že jeho uskutečnění může mít pro společnost nepříznivé důsledky (např. vznik škody).⁷⁴ Souhlasím s tím, že povinnost upozornit valnou hromadu na nevhodnost

---

⁷¹ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2415.

⁷² Co se rozumí obchodním vedením viz. sub-kapitola IV.2.1.

⁷³ Blíže k udělování pokynů např. Sum T., Vázanost jednatelů pokyny a zásadami přijatými valnou hromadou a důsledky jejich porušení ve vztahu k jednatelům, k dispozici na www.epravo.cz.

⁷⁴ Náš právní řád se těmito otázkám věnoval v § 194 odst. 5 ObchZ před novelou provedenou zákonem č. 370/2000 Sb., a to tak, že členové statutárního orgánu se mohli zprostit své odpovědnosti za provedení nevhodného pokynu, pokud alespoň jeden z nich upozornil na jeho nevhodnost, požádal o zaprotokolování tohoto upozornění do zápisu z valné hromady a valná hromada přesto trvala na jeho splnění.

pokynu plyne z povinnosti vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře.⁷⁵ Trvá-li valná hromada na provedení nevhodného pokynu lze z ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ dovést, že statutární orgán je povinen řídit se jím, ale jeho členové pak neodpovídají za škodu tím způsobenou. V případě že by nevhodnost pokynu byla zjištěna až po konání valné hromady je možné písemně informovat všechny společníky o nevhodnosti pokynu (v případě s.r.o. a a.s. s jediným akcionářem) nebo svolat mimořádnou valnou hromadu, na jejímž programu by bylo informování valné hromady představenstvem o důvodech nevhodnosti jejího pokynu.⁷⁶

Co se týká působnosti orgánů ve Spojeném království a zásahů do ní, britský zákonodárce věnuje této otázce pramalou pozornost. V zákoně jsou pouze uvedena rozhodnutí, která náleží valné hromadě⁷⁷, úprava ostatních otázek je plně ponechána na úpravě v Articles of Association (dále jen „stanovy“)⁷⁸. Stanovy jsou tak ve Spojeném království považovány za rozhodující dokument pro rozdělení působnosti ve společnosti. Vzorové stanovy, které jsou přílohou CA 1985 a jejichž znění přebírá většina společností, svěřují ředitelům všeobecné oprávnění řídit společnost (general power of management), toto oprávnění může být omezeno zákonem, společenskou smlouvou, stanovami nebo kvalifikovaným rozhodnutím valné hromady (CA 1985, čl. 70 Table A)⁷⁹.

Zda lze do tohoto oprávnění zasáhnout rozhodnutím valné hromady bez předchozí změny stanov je v literatuře sporné. Griffin se jednoznačně přiklání k závěru, že je možné, aby valná hromada zasáhla do oprávnění svěřených ředitelům společností kvalifikovaným rozhodnutím a stanovila např. že mají prodat určitý majetek nebo zahájit soudní spor.⁸⁰ Judikatura před rokem 1985 několikrát potvrdila, že kvalifikovaným rozhodnutím (tj. 75% většina všech

⁷⁵ Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 81.

⁷⁶ Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 82.

⁷⁷ Např. změna stanov a společenské smlouvy, změny základního kapitálu, schválení nabytí vlastních podílů, schvalování plnění poskytovaných ředitelům při ztrátě funkce, schvalování smluv o poskytování služeb, které jsou uzavírány na dobu delší 5ti let a není možné je ukončit výpovědí nebo je lze vypovědět jen za určitých podmínek, rozhodnutí o zrušení společnosti aj.

⁷⁸ **Articles of Association** je dokument, který se primárně orientuje na vnitřní záležitosti společnosti. Přílohou CA 1985 je několik druhů vzorových stanov pro jednotlivé typy obchodních společností. Nově vznikající společnost je může přijmout zcela, pozměnit je nebo si vytvořit své vlastní. Obvyklým obsahem jsou zejména otázky týkající se svolávání a průběhu valné hromady, způsobu jmenování ředitelů a rozsah jejich oprávnění, práva vázící se k jednotlivým druhům akcií aj. Od tohoto dokumentu je třeba odlišovat **Memorandum of Association**, které bych přirovnala k naší společenské smlouvě, resp. zakladatelské listině, neboť primárně upravuje obecné otázky vázící se ke společnosti jako subjektu právních vztahů, se kterým přicházejí do styku třetí osoby. Povinnými náležitostmi jsou dle § 2 CA 1985 název společnosti, jurisdikce, předmět činnosti, typ obchodní společnosti a základní kapitál. Oba dokumenty se ukládají k Registrar of Companies (obdobu našeho obchodního rejstříku) při vzniku společnosti.

⁷⁹ Table A se v britském právu rozumí vzorové stanovy pro společnosti s omezeným ručením (companies limited by shares).

⁸⁰ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 294.

hlasů)⁸¹, nikoliv však obyčejným rozhodnutím (50% většina všech hlasů), je možné do působnosti ředitelů takto ingerovat. Zlomovým rozhodnutím byl *Re Cuninghame (1906)*, dále je možné jmenovat např. *Quinn and Axtens v Salmon (1909)*, *Scott v Scott (1943)*

Mayson činí závěr odlišný a argumentuje, že v posledních letech soudy uplatňují princip oddělení mocí ve společnosti, a proto nelze bez změny stanov do působnosti, která je ředitelům svěřena, zasahovat.⁸² V rozhodnutí *Howard Smith Ltd. v Ampol Petroleum Ltd. (1974)* soud výslovně uvedl že: „Společníci nejsou oprávněni jakkoliv zasahovat do oprávnění svěřených ředitelům a musí tak počítat s tím, že ředitelé mohou přijímat rozhodnutí v rozporu s přáním majoritních společníků a také s tím, že majoritní společníci nemohou ředitele kontrolovat při výkonu jejich oprávnění...“. Mayson uvádí, že pokud stanovы určí, že valná hromada je oprávněna ředitelům udělovat pokyny (ať už obyčejným či kvalifikovaným rozhodnutím), takové ustanovení je třeba považovat za neúčinné.⁸³ Tento názor podporuje rozhodnutí ve věci *Queensland Press Ltd. v Academy Instruments No. 3 Pty Ltd (1988)*. I když zatím neexistuje žádný judikát, který by vycházel ze vzorového znění stanov z r. 1985, které uvádí, že oprávnění svěřené ředitelům může být omezeno kvalifikovaným rozhodnutím valné hromady (CA 1985 čl. 70 Table A), Mayson se domnívá, že toto ustanovení bude vykládáno v souladu s principem oddělení mocí ve společnosti a udělování pokynů valnou hromadou nebude i nadále připuštěno.⁸⁴

Mayson dále uvádí, že plná nezávislost ředitelů v rámci výkonu oprávnění jim svěřených je vyvážena tím, že tato jsou jim svěřena jako fiduciářům a soud je oprávněn přezkoumat, zda ředitelé vykonávali tato oprávnění v souladu se svěřeneckými povinnostmi. Soudní kontrola dále zajišťuje, aby ředitelé vykonávali pravomoci jen k těm účelům, k jakým jim byly svěřeny, a dále aby jednali v souladu se zájmy společnosti.⁸⁵

V této souvislosti bych ještě zmínila institut českému právu neznámý, navrácení ředitelských oprávnění společníkům (reversion of director powers to the members). Tento institut byl vytvořen činností soudů a nemá zákonný podklad. Umožňuje v případě paralyzování chodu společnosti⁸⁶, např. v situaci, kdy ředitelé nemohou či dokonce nejsou ochotni vykonávat

⁸¹ Pozn. Kvalifikovaného rozhodnutí je taktéž třeba pro změnu stanov.

⁸² Mayson, S., French, D., Ryan, Ch., Mayson, French & Ryan on Company Law, Oxford University Press, 2003, str. 497.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Mayson, S., French, D., Ryan, Ch., Mayson, French & Ryan on Company Law, Oxford University Press, 2003, str. 501.

⁸⁵ Bliže viz. kapitola VI.

⁸⁶ Britští autoři v této souvislosti hovoří o „deadlock“ – mrtvý bod.

pravomoci jim svěřené, navrátit tyto společníkům, kteří je mohou vykonávat, aniž by bylo třeba změny stanov. Mayson v této souvislosti uvádí, že na společníky musí být nahlíženo jako na zástupce společnosti (agent). Na příklad v soudním sporu *Alexandr Ward and Co. Ltd. v Samyang Navigaton Co. Ltd (1975)* neexistovala správní rada, která měla dle znění stanov generální oprávnění řídit společnost a tudíž i oprávnění podat žalobu jménem společnosti. Soud judikoval, že společníci měli na výběr, zda jmenovat nové ředitele nebo na valné hromadě rozhodnout o zahájení soudního sporu, neboť právě valná hromada má při absenci efektivní správní rady, reziduální oprávnění využívat veškerá oprávnění společnosti. Ve sporu *Foster v Foster (1906)* bylo oprávnění společníkům navraceno, protože správní rada díky nedostatku svých členů nemohla rozhodovat. Ve sporu *Barron v Potter (1914)* stanovy svěřovali správní radě oprávnění jmenovat ředitele, jeden z ředitelů odmítl docházet na jednání správní rady a jmenování nového člena tak nebylo možné. Soud judikoval, že v případě, kdy ředitelé nechtějí vykonávat jim svěřené pravomoci, jsou vlastně neexistujícím orgánem a ve společnosti musí někdo další vykonat to, co je třeba, a umožnil, aby bez změny stanov společníci jmenovali nového ředitele.

Lze uzavřít, že ve Spojeném království jsou stanovy určujícím dokumentem pro rozdělení působnosti uvnitř společnosti (vyjma výlučných oprávnění, která přísluší valné hromadě na základě zákona) a úprava této otázky závisí pouze na vůli společníků. Názory na možnost zasahování do ředitelských oprávnění nejsou jednotnými a ani judikatura zatím není ustálená. Institut navracení ředitelských oprávnění společníkům se mi jeví jako velmi operativním, který umožňuje rychle řešit patové situace, neboť ponechává plně na uvážení společníků, zda odvolají, resp. zvolí nové ředitele, nebo sami jejich oprávnění bez změny stanov vykonají.

Valná hromada a (u a.s. i dozorčí rada) může dále ingerovat do působnosti statutárního orgánu tím, že omezí oprávnění jednat jménem společnosti, a to i v případě, že ze stanov k němu nevyplývá pověření (§ 133 odst. 2, § 191 odst. 2 ObchZ). Dědič k charakteru omezení uvádí, že se může jednat buď o zákaz určitého jednání nebo k jeho uskutečnění bude vyžadován předchozí souhlas daných orgánů. Omezení může být formulováno obecně na případy určitého druhu a neurčitého počtu, nebo jako individuální zákaz.⁸⁷ V souladu s § 13 odst. 5 ObchZ nebude takové omezení účinné vůči třetím osobám.⁸⁸ Povinnost vyžádat si uvedený souhlas je v některých situacích vyžadována přímo ObchZ. Zákonomárci váže uvedená jednání na udělení souhlasu zejména z důvodu ochrany společnosti před zneužitím oprávnění jednat jménem společnosti. Jako příklad můžeme uvést § 67a ObchZ týkající se převodu

⁸⁷ Dědič, J. a kol., *Obchodní zákoník Komentář III.díl*, Praha, Polygon, 2002, str. 2380.

⁸⁸ K problematice omezení oprávnění jednat jménem společnosti také v sub-kapitole IV.2.2.

podniku, jeho nájmu či zřízení zástavního práva k němu nebo § 196a odst. 1 ObchZ regulující konflikt zájmů.⁸⁹

Pokud by statutární orgán učinil právní úkon bez předchozího souhlasu, který je požadován zákonem, jednalo by se dle mého názoru o úkon absolutně neplatný, neboť dle § 39 OZ je absolutně neplatný takový úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází. Jiný názor zastává O. Němečková ve svém článku věnovaném vztahu představenstva a dozorčí rady. I když připouští, že většina autorů se přiklání k absolutní neplatnosti právního úkonu, chápe nedostatek souhlasu jako nedostatek procesu tvorby vůle a na takový právní úkon pohlíží jako na právně neexistentní, který se však může stát perfektním po udělení daného souhlasu (připouští konvalidaci).⁹⁰ Zhojení naopak není v žádném případě možné u absolutně neplatného právního úkonu.

Možnosti dozorčí rady zasahovat do činnosti statutárního orgánu jsou menší než u valné hromady. Jak již bylo zmíněno výše, v některých případech je možné vázat jednatelské oprávnění na souhlas dozorčí rady. Dozorčí rada však není v žádném případě oprávněna dávat statutárnímu orgánu pokyny ani určovat zásady jeho činnosti. Nastane-li v průběhu kontrolní činnosti situace, kdy bude třeba odstranit určité pochybení statutárního orgánu či nedostatky v jeho činnosti, dozorčí rada nemůže zjednat nápravu uložením určitého způsobu chování. Má však možnost dle § 199 ObchZ svolat mimořádnou valnou hromadu, na které může navrhnout vhodná opatření (např. navrhnout znění pokynu valné hromadě) nebo náleží-li do její působnosti volba a odvolávání členů představenstva, využít svého oprávnění a funkci statutárního orgánu takto ukončit.

Ve Spojeném království lze jednání jménem společnosti vázat na souhlas valné hromady či správní rady, pokud tak určují stanovy. Následky učinění právního úkonu bez takového souhlasu jsou díky transpozici První směrnice stejné jako v ČR, tedy že taková omezení jednatelského oprávnění nejsou účinná vůči třetím osobám; britský zákonodárce navíc, v souladu s možností, kterou mu dávala První směrnice, podmínil aplikaci tohoto ustanovení dobrou vírou třetích osob (§ 35 odst. 1 CA 1985), přičemž třetí osoby nemají povinnost zkoumat vnitřní dokumenty společnosti (§ 35b CA 1985).

---

⁸⁹ Blíže k zákazu vnitřního obchodování v sub-kapitole VI.4.

⁹⁰ Němečková, O., Představenstvo versus dozorčí rada, Právní rozhledy 2003, č. 4, str. 182.

IV. Monistický a dualistický model řízení a správy společnosti a působnost statutárního orgánu v české právní úpravě

Po nastínění základních teoretických otázek týkajících se způsobů vzniku a zániku funkce člena statutárního orgánu, jeho vztahu k ostatním orgánům společnosti je možné pojednat o úloze řídicích orgánů v rámci organizační struktury společnosti, zejména pak o působnosti statutárního orgánu v české právní úpravě.

Řízení a správu společnosti vykonává soustava orgánů tvořená valnou hromadou a orgány moci výkonné a kontrolní, nebo valná hromada a správní rada. Odlišení výkonné a kontrolní pravomoci orgánů je typické pro tzv. dualistický (dvoustupňový) model, který je využíván např. v České republice, Německu či Rakousku. Historicky starší a ve světě rozšířenější je model monistický, který je uplatňován např. ve Spojeném království či USA. Pro monistický model je charakteristické, že řídicí i kontrolní funkce jsou spojeny v jednom orgánu, a to správní radě, která je složena z výkonných (exekutivních) členů, kterým obvykle náleží vrcholové manažerské funkce, veškerý svůj čas věnují této práci a ta je také hlavním zdrojem jejich příjmů, a nevýkonných (neexekutivních) členů, kteří se neúčastní na samotném řízení chodu společnosti, nejsou k ní v pracovním ani obdobném poměru a primárně mají funkce kontrolní.⁹¹

V modelu dualistickém je tradičně kladen větší důraz na zájmy osob odlišných od samotných společníků, např. na zájmy zaměstnanců či věřitelů. Dokladem může být účast věřitelů v dozorčích radách a.s. (nejčastěji zástupců bank, kteří společnosti zapůjčili kapitál, a chtějí mít dohled nad aktivitami společnosti) či zákonná úprava účasti zaměstnanců v tomto kontrolním orgánu.

V posledních letech se v některých právních řádech objevuje trend, který ponechává zakladatelům možnost volby ohledně modelu uspořádání společnosti, který jim bude více vyhovovat. Mezi země připouštějící oba modely řízení a správy lze zařadit Belgie, Francii a dle Návrhu ObchZ by k nim brzy mohla přibýt i Česká republika⁹². Jak vyplývá z § 315 odst. 5 Návrhu ObchZ volba ohledně organizačního uspořádání orgánů a.s. bude muset být učiněna již v průběhu zakládání společnosti, změna po jejím vzniku nebude až na výjimky možná.

⁹¹ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 227.

⁹² V ČR bude možnost volby mezi modely přípustná také pro a.s. Dualistický model bude moci mít opět dvě podoby, tedy představenstvo bude buď voleno a odvoláváno valnou hromadou, nebo si zakladatelé mohou zvolit typický německý model řízení a správy, kdy je představenstvo voleno i odvoláváno dozorčí radou.

IV.1. Vzájemná konvergence monistického a dualistického modelu řízení a správy společnosti

Oba modely mají své výhody i nedostatky a ani dlouho probíhající diskuse mezi odborníky na téma, který z uvedených modelů je vhodnější, nepřinesla jednoznačný závěr. Konečné řešení nenabídla ani zpráva Winterovy skupiny týkající se modernizace obchodního práva v Evropě a uzavřela, že dobrý systém corporate governance⁹³ může být založen v obou modelech.⁹⁴

Mezi přední výhody monistického systému je možné zařadit zejména užší vazby mezi exekutivními a neexekutivními členy správní rady a díky tomu rychlejší informační a komunikační toky. Na druhou stranu dochází k tomu, že orgán odpovědný za řízení společnosti, má zároveň povinnost dohlížet nad jeho řádným prováděním. V monistických systémech je kladen velký důraz na neexekutivní členy správních rad, zejména je požadováno, aby tito tvořili ve správní radě minimálně polovinu všech členů, byli na společnosti skutečně nezávislí a dále se doporučuje, aby funkci předsedy správní rady (chairman of the board) a generálního ředitele (chief executive officer - CEO) nezastávala stejná osoba.

Samozřejmostí je pak dle pravidel nejlepší praxe vytváření tří výborů, které by měly být složeny převážně či nejlépe z úplně nezávislých členů, a to: (i) výboru pro audit, jehož úkolem je zejména výběr externího auditora a hodnocení finančního řízení společnosti a finančních výkazů; (ii) výboru pro odměňování, který sestavuje systém odměňování členů správní rady vč. akciových opcí či motivačních plánů; a (iii) výboru pro jmenování, který má za úkol výběr exekutivních členů správní rady či vrcholového managementu. Zejména u výboru pro audit, je zřejmé, že tyto úkoly v dualistickém modelu náležejí dozorčí radě a jeho hlavním úkolem je vyvážit nevýhody toho monistického.⁹⁵ Zasedání správní rady se tradičně účastní jak exekutivní, tak neexekutivní členové, neexekutivní členové se pak scházejí odděleně ve výborech (je doporučováno, aby zejména výbor pro audit a odměňování byl tvořen pouze jimi).

⁹³ Tento pojem není jednotně definován. Studie Weil, Gotshal & Manges LLP, Comparative study of Corporate Governance Code Relevant to the European Union and its Member States na str. 28 obsahuje výčet některých jeho definic. Nicméně za výchozí pro další definice je možné považovat jeho vymezení v Cadbury report, která byla sestavena v rámci Londýnské burzy cenných papírů v r. 1992, a která corporate governance definuje jako systém, kterým jsou společnosti řízeny a kontrolovány.

⁹⁴ Final Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, Brusel, 2002.

⁹⁵ Griffin, S., Company Law Fundamental Principles, Pearson Education Limited, 2000, str. 242 a n.

Mezi přední výhody dualistického modelu se řadí jasnější oddělení výkonné a kontrolní funkce. Na druhou stranu je mu vytýkáno, že oddělení je až příliš striktní, protože dozorčí rada může těžko dohlížet na výkon činnosti statutárního orgánu, když není bezprostředně přítomna výkonu jeho řídicích funkcí a dohled tak víceméně vykonává až zpětně, nad již učiněným rozhodnutím. Alespoň částečné překonání tohoto problému je viděno v zákonné úpravě získávání potřebných informací dozorčí radou (§ 138 odst. 1 a § 197 odst. 2 ObchZ) či v možnosti vázat určitá rozhodnutí na její předchozí souhlas.

Za další příklad konvergence těchto dvou systémů správy a řízení a.s. je možné považovat přebírání systému výborů i pro dualistický model, požadavek nezávislosti většiny členů dozorčí rady⁹⁶ a členů statutárních orgánů na společnosti⁹⁷ či zřízení funkce tajemníka společnosti (corporate secretary)⁹⁸. Kodex 2004, který obsahuje doporučení kótovaným a.s., zmírňuje dopady těchto požadavků na české prostředí. Co se týká nezávislosti, doporučuje tuto uplatňovat alespoň na členy dozorčí rady; výbory pro audit, jmenování a odměňování pak vytvořit jako poradní orgány dozorčí rady.⁹⁹ Tyto by svou činnost vykonávaly zejména prostřednictvím stanovisek a na rozdíl od výborů v monistickém systému, které vykonávají činnost na svou vlastní odpovědnost, by jim náležela pouze zmíněná funkce poradní.¹⁰⁰

Z výše uvedeného je zřejmé, že se oba modely v určitých směrech ovlivňují a mají tendenci k vzájemnému sblížování, aby vyvážíly vlastní nedostatky. Podobnost obou systémů bych pak viděla v postavení valné hromady, která rozhoduje o nejzásadnějších otázkách života společnosti, rozlišení dvou hlavních funkcí, které plní orgány odlišné od valné hromady, tedy funkce kontrolní a výkonné, a dále v oprávnění valné hromady volit či jmenovat členy těchto orgánů.¹⁰¹

---

⁹⁶ Za nezávislého nelze považovat člena dozorčí rady, který je volen zaměstnanci společnosti.

⁹⁷ Kodex 2004, komentář VI., str. 29 uvádí, že nezávislost na společnosti znamená nezávislost na výkonném vedení společnosti, majoritním akcionáři, zaměstnancích, na holdingové či dceřinné společnosti.

⁹⁸ Blíže viz. Kodex 2004, komentář ke kapitole VI., str. 32

⁹⁹ Blíže viz. Kodex 2004, komentář ke kapitole VI., str. 30

¹⁰⁰ V této souvislosti stojí za povšimnutí Návrh ObchZ, který požaduje, aby alespoň jeden člen dozorčí rady veřejné a.s. byl auditorem (§ 343 odst. 5 Návrhu ObchZ).

¹⁰¹ S výjimkou typicky německého modelu, kdy představenstvo je voleno dozorčí radou, a dále s výjimkou některých jurisdikcí jako je např. ČR či Německo, které připouštějí účast zaměstnanců v dozorčích radách společnosti.

IV.2. Působnost statutárního orgánu v české právní úpravě

Pod pojmem působnost v této práci chápu veškeré činnosti, které jsou dle zákona nebo na základě zákona vykonávány statutárním orgánem nebo jeho jednotlivými členy. Tyto činnosti mají jak formu povinností, tak oprávnění a jsou upraveny na mnoha místech ObchZ i v řadě dalších právních předpisů. Souhlasím s názorem K. Eliáše, že právní předpisy neuvádějí vyčerpávající výčet působnosti statutárního orgánu, ale pouze akcentují význam určitých aktivit, jimž zákon přisuzuje zvláštní důležitost.¹⁰²

Ve své práci se zaměřím pouze na klíčové oblasti působnosti statutárního orgánu, za které považuji obchodní vedení, řízení společnosti, a dále jednání jménem společnosti, neboť právě tyto vymezují postavení statutárního orgánu vůči jiným orgánům ve společnosti. Charakteristiku obchodního vedení či řízení společnosti je možno označit za problematickou, neboť tyto pojmy nejsou právem ani soudy definovány a mezi odbornou veřejností neexistuje o jejich náplni shoda. Pro praxi bude důležité vymezení pojmu obchodní vedení např. pro možnost, resp. nemožnost udělet statutárnímu orgánu pokyny (§ 194 odst. 4 ObchZ a § 135 odst. 2 ObchZ) nebo v rámci úpravy s.r.o. pro naplnění podmínky většinového rozhodování o činnostech, které pod pojem obchodního vedení spadají (§ 134 ObchZ).

IV.2.1. Obchodní vedení a řízení společnosti

Jak již bylo řečeno výše, názory na obsah tohoto pojmu se mezi odbornou veřejností různí¹⁰³, nicméně je možné najít několik obecných charakteristik, na kterých se shodne většina autorů i judikatura. Předně je to vymezení obchodního vedení protikladem k jednání jménem společnosti, kdy se zdůrazňuje, že obchodní vedení působí dovnitř společnosti. Zároveň se uznává, že ne všechny činnosti vykonávané statutárním orgánem dovnitř společnosti jsou obchodním vedením (dle rozhodnutí NS ČR sem nepatří např. svolávání valné hromady)¹⁰⁴. Dále je pro rozhodnutí v rámci obchodního vedení typické, že jsou podkladem pro jednání jménem společnosti.

Co se týká provádění obchodního vedení statutárním orgánem existuje zde odlišnost mezi koncepcí pro jednatele s.r.o. a představenstvo a.s. Zákon v úpravě s.r.o. uvádí, že obchodní

¹⁰² Eliáš, K., Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektrum 1997, str. 177.

¹⁰³ Několik názorů interpretuje Němečková, O., in Obchodní vedení a vnitřní vztahy kapitálových společností v ČR a v Německu, Právní rozhledy, 2004, č. 22, str. 824 či Rada, I. a kol., Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2. vydání, Praha, Linde, 2004, str. 66.

¹⁰⁴ Rozsudek NS ČR ze dne 14. 4. 1997 sp.zn. Odon 2/97.

vedení náleží jednatelům (§ 134 ObchZ), zatímco v úpravě a.s. je stanoveno, že představenstvo obchodní vedení zabezpečuje (§ 192 odst. 1 ObchZ). Ztotožňují se s názorem J. Dědiče a I. Rady, že tyto pojmy jsou odlišné do té míry, že slovo „náleží“ implikuje nemožnost přenést obchodní vedení na jiný orgán společnosti¹⁰⁵, zatímco slovo „zabezpečuje“ umožňuje činnosti do něj spadající přenést na jednotlivé vedoucí zaměstnance, jiné orgány společnosti či jednotlivé členy představenstva. Odpovědnost za jeho řádné provádění však bude vždy náležet představenstvu, ať už jej bude vykonávat samo či nikoliv.¹⁰⁶ Způsob rozhodování o obchodním vedení je upraven v zákoně dispozitivně a je možno jej změnit odlišnou úpravou ve společenské smlouvě nebo stanovách společnosti (§ 134, § 194 odst. 3 ObchZ).

Většina autorů vymezující obchodní vedení používá pro jeho charakteristiku pojem řízení. Na příklad NS ČR definoval obchodní vedení jako: „rozhodování o vnitřních záležitostech společnosti, její řízení, zejména rozhodování o realizaci její podnikatelské činnosti uvnitř společnosti“.¹⁰⁷ Jak již bylo zmíněno výše, pojem řízení společnosti není taktéž nikde definován; jeho obsahem se blíže zabývají obory jako je podniková ekonomika nebo management, nicméně pro představu je možné použít vymezení obsažené v Kodexu 2004, který přes svou doporučující povahu může být dobrým vodítkem.

Kodex 2004 v kapitole VI. Odpovědnost představenstva a dozorčí rady řadí mezi klíčové funkce statutárního orgánu tyto činnosti: revize a formulace strategie společnosti, politiku vůči riziku, roční plány podnikání a rozpočet, stanovování výkonnostních cílů a monitorování jejich provádění, dohled nad akvizicemi a prodeji aktiv, výběr odměňování a v případě nutnosti výměnu klíčových osob exekutivy.¹⁰⁸

Z komentáře k výše uvedené kapitole je pak možné dovodit nejdůležitější úkoly představenstva, jež bych pro zřehlednění shrnula do 3 oblastí, a to: (i) definování strategických cílů společnosti a finanční řízení, kam lze zařadit určení dlouhodobých výkonnostních cílů, sestavení ročního podnikatelského plánu, řízení rizik, schvalování rozpočtu, investiční plánování, koordinace vrcholového managementu, vytvoření organizační struktury řízení, rozdělení působnosti a odpovědnosti; (ii) personální zajištění, kam spadá výběr a jmenování vrcholového výkonného managementu, schvalování odměňovacích a

¹⁰⁵ Rada, I. a kol., Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 67.

¹⁰⁶ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2384.

¹⁰⁷ Rozsudek NS ČR ze dne 14. 4. 1997 sp.zn. Odon 2/97.

¹⁰⁸ Blíže o těchto činnostech viz. komentář a příloha Kodexu 2004 kapitola VI. Odpovědnost představenstva a dozorčí rady.

motivačních systémů, rozvoj managementu, plánování personální potřeby; a (iii) hodnocení a kontrola, která by měla zahrnovat nejen kontrolu vrcholového managementu, ale i kontrolu plnění povinností jednotlivých členů představenstva a nastavení kontrolních mechanismů.¹⁰⁹

Závěrem této sub-kapitoly bych uvedla, že je evidentně nemožné, aby veškeré tyto činnosti zajišťovalo představenstvo samo. Nicméně přenesení rozhodování o určitých zásadních otázkách na jiný subjekt by mohlo být chápáno jako porušení povinnosti řádně zabezpečit obchodní vedení. Dle mého názoru bude záležet na konkrétní situaci, na povaze aktivit, které společnost vykonává, a významu daného rozhodnutí pro život společnosti.¹¹⁰ Jako příklad rozhodnutí, které by mělo být dle mého názoru činěno představenstvem bych uvedla rozhodování o tom, jaká odvětví se budou rozšiřovat nebo která naopak ukončí svou činnost.

IV.2.2. Jednání jménem společnosti

Jednání jménem společnosti je v české právní úpravě pojmovým znakem statutárního orgánu a dle současné koncepce je jednání chápáno jako projev vůle samotné společnosti, tedy že právní úkony nejsou činěny v zastoupení¹¹¹. Oprávnění jednat jménem společnosti můžeme nazvat jako generální, neboť statutární orgán může jednat ve všech věcech právnické osoby. ObchZ připouští omezení jednatelského oprávnění u s.r.o. pouze společenskou smlouvou, stanovami nebo rozhodnutím valné hromady (§ 133 odst. 2 ObchZ), obdobně u a.s. jsou to stanovy, rozhodnutí valné hromady nebo dozorčí rady (§ 191 odst. 2 ObchZ)¹¹². V souladu s První směrnicí nejsou omezení ve vnitřních aktech a dokumentech společnosti vůči třetím osobám účinné, a to i v případě, že byla zveřejněna či o nich třetí osoba věděla (§ 13 odst. 5 ObchZ). Osoby, které překročí omezení jednatelského oprávnění, však vždy odpovídají právnické osobě za škodu, která jí z takového jednání vznikla. Další sankční následky pro statutární orgán či jeho členy mohou vyplývat ze smlouvy o výkonu funkce (např. zaplacení smluvní pokuty) nebo mohou vést k nemožnosti poskytnout nenárokové plnění (§ 66 odst. 3 ObchZ).

¹⁰⁹ Dle mého názoru je možné uvedené závěry přiměřeně vztáhnout na jednatele s přihlédnutím k tomu, že forma s.r.o. je obvykle používána pro malé a střední podnikání a rozsah aktivit společnosti či úkolů bude vykonáván v menším rozsahu, počty řídicích pracovníků budou nižší apod.

¹¹⁰ Na příklad rozhodnutí o zavedení výroby nového produktu ve společnosti vyrábějící stovky podobných výrobků a ve společnosti, která vyrábí tak nákladný produkt jako je letadlo.

¹¹¹ Rada a Pelikánová připouštějí, že mohou existovat i jednotliví jednatele a členové představenstva bez jednatelského oprávnění, pokud tak určuje společenská smlouva nebo stanovy. Blíže viz. Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 72 a n. a Pelikánová, I., *Komentář k obchodnímu zákoníku 1.díl, 4.vydání*, Praha, ASPI, 2004, str. 347.

¹¹² O ingerenci do působnosti statutárního orgánu bylo pojednáno již v sub-kapitole III.3.

Práva třetích osob nabytá v dobré víře pak nejsou dotčena ani v případě, kdy rejstříkový soud zamítne návrh na povolení zápisu osoby, jež má být statutárním orgánem, a jeho volba či jmenování se tak považují od počátku za neplatnou. Až do zveřejnění zamítavého rozhodnutí v Obchodním věstníku nemůže právnická osoba namítat neplatnost volby nebo jmenování statutárního orgánu vůči třetím osobám, ledaže by prokázala, že o neplatnosti věděly (§ 30 odst. 2 ObchZ).

Právnickou osobu, podnikatele, bude zavazovat i jednání statutárního orgánu, které je učiněno mimo rámec jejího předmětu podnikání (§ 13 odst. 4 ObchZ). Tomu tak nebude pouze v případě, že statutární orgán překročí působnost, kterou mu zákon svěřuje nebo dovoluje svěřit. Může jít o právní úkony, které jsou ze zákona vyhrazeny jinému orgánu právnické osoby, např. rozhodnutí o fúzi či jiné přeměně právnické osoby, které je v kompetenci valné hromady. Takový právní úkon by pak byl neplatný.

Způsob jednání jménem společnosti statutárním orgánem, je-li tvořen více osobami, je upraven v ObchZ dispozitivně, a to tak, že nestanoví-li společenská smlouva či stanovy jinak, může každý jeho člen jednat samostatně (§ 133 odst. 1, § 191 odst. 1 ObchZ). Způsob jednání jménem společnosti musí být zapsán do OR (§ 35 písm. f) ObchZ)¹¹³. Právní úkon učiněný v rozporu s určeným způsobem jednání by byl pak neplatný pro rozpor se zákonem (§ 39 OZ).

---

¹¹³ Způsob jednání jménem společnosti zapsaný v OR se neuplatní v občanském soudním řízení, neboť OSŘ obsahuje zvláštní úpravu v § 21 odst. 1) písm. a) OSŘ.

V. Práva členů statutárních orgánů

Práva a povinnosti tvoří obsah každého právního vztahu. Právům členů statutárních orgánů je v zákoně z pochopitelných důvodů věnována menší pozornost, ale strany se na jejich úpravě mohou dohodnout ve smlouvě o výkonu funkce. Tato smlouva musí mít písemnou formu a musí být schválena valnou hromadou (u a.s. dozorčí radou, pokud je tato oprávněna volit členy představenstva) (§ 194 odst. 1 ObchZ). Dle většinového názoru je možné tuto smlouvu schválit jak před podpisem, tak následně. Pokud je smlouva schvalována před jejím uzavřením, ztotožňují se s názorem J. Dědiče, že nepostačuje odsouhlasení smluvního formuláře bez individualizace osob a vymezení konkrétních práv a povinností.¹¹⁴

Z přiměřeného použití mandátní smlouvy lze dovodit, že vztah mezi členem statutárního orgánu a společností je vztahem úplatným, pokud zákon nebo smlouva o výkonu funkce nestanoví jinak. Vedle práva na odměnu bude následující výklad věnován také nenárokovým plněním jako je právo na odstupné, právo na tantiému a dále právu na informace, které je nezbytné k řádnému výkonu funkce člena statutárního orgánu.

V.1. Právo na odměnu za výkon funkce

Již v úvodu k této kapitole byla zmíněna úplatnost vztahu mezi členem statutárního orgánu a společností. Odměna mu náleží i v případě, že smlouva o výkonu funkce takovou úpravu neobsahuje nebo o ní valná hromada nerozhodla, a to v obvyklé výši (§ 571 odst. 1 ObchZ). Jak uvádí J. Dědič, právo na odměnu přísluší, pokud člen statutárního orgánu jednal při zařizování záležitostí s péčí řádného hospodáře bez ohledu na to, zda se výsledek dostavil či ne, a člen statutárního orgánu má také právo na náhradu nutně nebo účelně vynaložených nákladů spojených s touto činností (např. cestovní náhrady). Co se týká nákladů doplňuje, že tyto mohou být taktéž paušalizovány a zahrnuty do odměny.¹¹⁵ Odměna nenáleží společníkovi, který byl jmenován do funkce člena statutárního orgánu soudem nebo osobám, kterým to zakazují zvláštní předpisy jako je např. zákon o Pozemkovém fondu či služební zákon.¹¹⁶

¹¹⁴ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář I.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 458.

¹¹⁵ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář I.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 449.

¹¹⁶ Blíže viz. např. Rada, I. a kol., Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 165-167.

Co se týká samotného rozhodnutí valné hromady o odměňování, souhlasím s názorem J. Dědiče, že v takovém rozhodnutí není nutné určit přesnou výši odměny, ale stačí stanovit postup pro její určení a o konkrétní výši pak může rozhodnout jiný orgán.¹¹⁷ I když zákon nijak neomezuje výši odměny, ze zásady poctivého obchodního styku vyplývá, že musí být přiměřená vykonávaným povinnostem a možnostem společnosti.¹¹⁸

Britská úprava vychází z principu, že ředitel není oprávněn získat odměnu, pokud tak není výslovně stanoveno, a to buď zakladatelskými dokumenty nebo rozhodnutím valné hromady (např. *Hutton v West Cork Railway Co. (1883)*). Soudy však mohou, analogicky s jejich oprávněním přiznat správci (trustee) odměnu za poskytnuté služby, ředitelům přičknout přiměřenou odměnu. Nicméně toto právo soudu nenáleží, pokud stanovy upraví alespoň způsob poskytnutí ředitelské odměny. Na příklad ve věci *Re Guinness plc v Saunders (1990)* a *Re Richmond Gate Property Co. Ltd (1965)* stanovy určily, že o odměně je oprávněna rozhodnout správní rada; pokud ta tak neučiní, ředitelé nemají nárok na žádné plnění.

V praxi je však obvyklé, že podmínky pro odměňování jsou upraveny ve stanovách společnosti; ty mohou určit, že o odměně rozhoduje valná hromada nebo sama správní rada. Pokud je toto oprávnění svěřeno správní radě, bývá ve stanovách současně určena maximální částka odměny, kterou může správní rada přičknout, a ředitel, o jehož odměně se hlasuje, je povinen se hlasování zdržet. Ve vzorových stanovách je taktéž upraveno právo na uhrazení nákladů na cestování, hotely a ostatní výdaje, které byly vynaloženy v souvislosti s výkonem povinností ředitelů (CA 1985 čl. 83 Table A).

V této souvislosti bych ještě zmínila, že problematika odměňování je součástí velké většiny kodexů správy a řízení a tyto obsahují řadu doporučení. Mezi ta tradiční patří ustavení výboru pro odměňování, povinnost zveřejnit veškerá plnění poskytovaná členům statutárních orgánů či schvalování politiky odměňování společností.

V.2. Nenároková plnění

Jakékoliv další plnění (tj. plnění mimo odměny a náhrady výše zmíněných nákladů) poskytnuté členovi statutárního orgánu musí být schváleno valnou hromadou, pokud na něj neplyne právo z právního nebo vnitřního předpisu (§ 66 odst. 3 ObchZ). Tato ostatní plnění lze nazvat jako nenároková, neboť je nelze poskytnout, pokud výkon funkce zřejmě přispěl

¹¹⁷ Dědič, J. a kol., *Obchodní zákoník Komentář I.díl*, Praha, Polygon, 2002, str. 455.

¹¹⁸ Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 167.

k nepříznivým hospodářským výsledkům nebo při zaviněném porušení právních povinností. V praxi se jedná na příklad o služební telefon, automobil, osobní počítač, životní pojistku či pojistku odpovědnosti za škodu či akciové opce. Souhlasím s názorem J. Dědiče, že nepříznivým hospodářským výsledkem je třeba rozumět ty případy, kdy dojde ke zhoršení situace oproti předcházejícímu období, tedy i případ, kdy společnost dosáhne nižšího zisku než v minulých letech, a pro uplatnění tohoto zákazu je nutným prvkem příčinná souvislost mezi nepříznivými hospodářskými výsledky a výkonem funkce.¹¹⁹ Tedy např. krize v celém odvětví není překážkou pro neposkytnutí těchto plnění.

Mezi nenároková plnění je možné zařadit např. právo na tantiému (právo na podíl na zisku) či právo na odstupné. O právu podílet se na zisku rozhoduje vždy valná hromada (§ 123 odst. 2 a § 178 odst. 3 ObchZ), která obdobně jako v případě odměny může buď určit její konkrétní výši nebo pouze stanovit pravidla pro její určení.¹²⁰ Není-li v rozhodnutí valné hromady či ve stanovách určeno jinak, je tantiéma splatná do třech měsíců od okamžiku, kdy valná hromada o rozdělení zisku rozhodla (§ 178 odst. 7 ObchZ). Právo na odstupné je možné dohodnout ve smlouvě o výkonu funkce a vázat jej na příklad i na předčasné ukončení funkčního období.

Na závěr jen zbývá dodat, že je-li plnění poskytnuto v rozporu s § 66 odst. 3 ObchZ vzniká na straně člena statutárního orgánu bezdůvodné obohacení, které je povinen vrátit.

V.3. Právo na informace

Toto právo je důležité zejména proto, aby člen statutárního orgánu mohl vykonávat svou působnost s požadovanou péčí řádného hospodáře. Lze jej opět dovodit z přiměřeného použití mandátní smlouvy, kdy § 568 odst. 2 ObchZ na mandantovi požaduje, aby včas předal mandatáři informace, které jsou nutné k řešení jeho záležitostí. Je zřejmé, že nejlépe informovaným orgánem společnosti bývá právě statutární orgán; jeho členové mají navíc povinnost aktivně si opatřovat informace, které jsou nutné k řádnému výkonu funkce. Nicméně i tak může nastat situace, kdy určité informace budou muset obdržet od valné hromady či dozorčí rady přímo.¹²¹ Také Kodex 2004 považuje přístup k přesným, význam a

¹¹⁹ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář I.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 461.

¹²⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol., Obchodní zákoník Komentář, 8.vydání, Praha, C.H.Beck, 2002, str. 557.

¹²¹ Rada, I. a kol., Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 173.

včasným informacím za podmínku k výkonu svěřené působnosti členem statutárního orgánu.¹²²

ObchZ tomuto právu nevěnuje příliš pozornosti a výslovně nepřiznává členům statutárního orgánu právo účastnit se valné hromady. U s.r.o. je možné toto právo dovodit z přiměřené aplikace úpravy smlouvy mandátní, tedy povinnosti mandátáře náležitě informovat mandanta.¹²³ U a.s. je pak možné účast na valné hromadě interpretovat i ze specifického ustanovení § 180 odst. 4 ObchZ, dle kterého je představenstvo na valné hromadě povinno rozhodnout o odmítnutí poskytnutí informace, která je součástí vysvětlení, je-li důvěrnou či utajovanou informací dle právního předpisu nebo je-li předmětem obchodního tajemství. V případě jediného společníka je situace nejjednoznačnější, když je výslovně stanoveno, že jeho písemné rozhodnutí musí být statutárnímu orgánu doručeno (§ 132 odst. 2 a § 190 odst. 2 ObchZ). Souhlasím s názorem I. Rady, že z povahy dozorčí rady, jako kontrolního orgánu společnosti, nevyplývá právo účasti na jejím zasedání.¹²⁴ Avšak dle mého názoru povinnost předat informaci statutárnímu orgánu vyplyne jejím členům z povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře.

---

¹²² Kodex 2004, kapitola VI., str. 28.

¹²³ Rada, I. a kol., Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2. vydání, Praha, Linde, 2004, str. 173.

¹²⁴ Tamtéž.

VI. Povinnosti členů statutárních orgánů

Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, práva a povinnosti tvoří obsah každého právního vztahu. Vztah mezi společností a členem statutárního orgánu je vztahem obchodně-právním a při zařizování záležitostí společnosti se řídí přiměřeně ustanoveními o smlouvě mandátní (§ 66 odst. 2 a § 576 ObchZ), nevyplývá-li ze zákona nebo smlouvy o výkonu funkce něco jiného. Přiměřeně se použijí např. ustanovení o úplatnosti funkce, nárok na náhradu nákladů, povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti; naopak je tomu u povinnosti vykonávat funkci s odbornou péčí, způsobech vzniku a zániku právního vztahu či možnosti nechat se ve funkci zastoupit.

S účinností od 1.1.2001 je v § 66 odst. 2 ObchZ výslovně zakotvena povinnost k osobnímu výkonu funkce. Domnívám se, že současný striktní výklad neumožňující zastoupení ani na zasedání orgánu a při hlasování je příliš rigidní a pro obchodně-právní vztah nevyhovující. Tuto situaci by měl změnit připravovaný Návrh OZ, který v § 126 odst. 1 výslovně připouští, aby „člen, který nemůže být přítomen při zasedání orgánu, písemně zmocnil pro jednotlivý případ jiného jeho člena k odevzdání hlasu s pokynem, jak má hlasovat“.

Ve Spojeném království je na vztah ředitele a společnosti nahlíženo jako na vztah zmocněnce (agent) a zmocnitele (principal). Tento vztah svým charakterem patří mezi vztahy svěřenecké (fiduciary relationships)¹²⁵, nicméně je zdůrazňováno, že je třeba k němu přistupovat individuálně, jako ke vztahu sui generis, a nepopisovat jej s odkazem na další vztahy tohoto druhu. Na zasedání správní rady a při hlasování je možné se nechat zastoupit, pokud tak připouštějí stanovy společnosti. Taková osoba je pak označována jako alternate director (dále jen „**alternující ředitel**“). Stanovy mohou omezit zastupování tak, že alternujícím ředitelem může být pouze jiný ze stávajících ředitelů, nebo naopak povolit, aby zástupcem byla jakákoliv třetí osoba; dále je možné ve stanovách určit, že ustanovení zástupce podléhá souhlasu správní rady.¹²⁶ Alternující ředitel může jednat i hlasovat dle svého uvážení; jako takový pak nese odpovědnost za učiněné jednání. Dle mého názoru znění Návrhu OZ, které vyžaduje k hlasování pokyn od zastoupeného člena statutárního orgánu, vylučuje odpovědnost zástupce, pokud ten bude jednat dle příkazu, který mu byl udělen.

¹²⁵ Příkladem svěřeneckého vztahu, pro nějž je charakteristická vzájemná důvěra a možnost se na sebe vzájemně spolehnout, je např. vztah advokát/klient, zmocněnec/zmocnitel, makléř/klient, vrcholový zaměstnanec/společnost, lékař/pacient, rodič/dítě.

¹²⁶ Blíže viz. Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 231.

Povinnosti členů statutárních orgánů jsou stanoveny v ObchZ i dalších právních předpisech, a jak již bylo zmíněno v úvodu, není cílem této práce podat vyčerpávající výčet povinností náležejících statutárnímu orgánu, ale věnovat se těm základním, které jsou určující pro chování členů statutárního orgánu a jsou rozhodující pro jejich postavení v rámci organizační struktury společnosti.¹²⁷ V úpravě mandátní smlouvy jsou v § 567 odst. 1 a 2 ObchZ výslovně zmíněny dvě základní povinnosti, a to povinnost postupovat s odbornou péčí a povinnost jednat v souladu se zájmy mandanta (povinnost loajality). Povinnost loajality stejně jako povinnost péče řádného hospodáře musejí členové statutárního orgánu respektovat při všech činnostech, které spadají do jejich působnosti. Konkretizaci povinnosti loajality je pak možné spatřovat zejména v požadavku mlčenlivosti, zákazu konkurence či zákazu vnitřního obchodování a právě těmito pěti povinnostem bude věnován výklad v následujících subkapitolách.

V britském právu jsou taktéž práva a povinnosti ředitelů upraveny v mnoha právních předpisech. Obecné povinnosti, které plynou ze vztahu ředitele a společnosti, se nazývají svěřenecké povinnosti (fiduciary duties), mají původ v common law a tradičně se dělí do dvou skupin, a to na povinnost loajality (duty of loyalty)¹²⁸ a povinnost odbornosti a péče (duty of care and skill). Fischel odůvodňuje nutnost existence obecných svěřeneckých povinností tím, že mezi společností a ředitelem není možné uzavřít smlouvu, která by byla schopna regulovat chování subjektu ve všech situacích, které ve společnosti mohou nastat.¹²⁹ Britská literatura dále zdůrazňuje, že oprávnění náležející ředitelům jsou tito povinni vykonávat pouze k účelům, k jakým byly svěřeny.

Co se týká rekodifikace soukromého práva v ČR, dochází k několika změnám. Povinnost k osobnímu výkonu funkce, vč. povinnosti vykonávat funkci s potřebnými znalostmi, pečlivostí a loajalitou je výslovně stanovena v Návrhu OZ (§ 126 Návrhu OZ). Zároveň je stanoveno, že za porušení této péče bude považováno, mimo jiné, také přijetí funkce či setrvání v ní, ačkoliv daná osoba musí vědět, že na ni znalostmi nebo z jiného důvodu

---

¹²⁷ Určitý výčet konkrétních povinností členů statutárního orgánu je možné najít např.:

Dědič, J. a kol., *Obchodní zákoník Komentář III.díl*, Praha, Polygon, 2002, str. 2384.

Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 119 a n.

Dvořák, T., *Povinnosti představenstva akciové společnosti—obecná úprava*, *Obchodní právo*, 1999, č. 11, str. 2-3.

¹²⁸ Někteří autoři nepoužívají pojem duty of loyalty, ale nazývají ji jako povinnost jednat v dobré víře v souladu se zájmy společnosti (duty to act in bona fide in the interest of the company). Např. Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 245 a n.

¹²⁹ Easterbrook, F., Fischel, D., *The Economic Structure of Corporate Law*, Harvard University Press, 1996, str. 90.

nestačí.¹³⁰ V případě porušení povinnosti péče řádného hospodáře zůstává zachováno přenesení důkazního břemene¹³¹, kdy člen statutárního orgánu musí prokázat, že s danou péčí jednal (§ 99 odst. 1 ObchZ). Povinnost mlčenlivosti je pak výslovně uvedena pouze v ustanoveních, které se týkají družstva (§ 543 odst. 3 Návrhu ObchZ). Co se týká zákazu konkurence je navrhována zásadní změna, a to možnost, aby orgán, který členy statutárního orgánu jmenuje, svolil ke konkurenčnímu jednání (§ 201 odst. 2 a § 337 odst. 2 Návrhu ObchZ). Toto svolení se navíc předpokládá v situacích, kdy oprávněný orgán v době jmenování o překážce konkurence věděl, a dále v případě, kdy překážka vznikne v průběhu výkonu funkce člena statutárního orgánu, a on na ni upozorní. Zatímco úprava zákazu vnitřního obchodování týkající se smlouvy o úvěru či půjčce, zajištění závazků či bezúplatného převodu majetku je víceméně shodná s dnešním zněním zákona, omezení pro transakce dle účinného § 196a odst. 3 ObchZ se na členy statutárního orgánu již vztahovat nebudou.¹³² Na vztah mezi členem statutárního orgánu a společností má pak být nahlíženo jako na vztah založený smlouvou příkazní (§ 126 odst. 3 Návrh OZ).

Na tomto místě je třeba ještě zmínit CA 2006, který byl vyhlášen v listopadu 2006, a zásadně reformuje právo společností ve Spojeném království.¹³³ Tento zákon s sebou rovněž přináší klíčové změny do postavení ředitelů, kdy např. zavádí minimální věk pro výkon funkce, odstraňuje speciální postup pro jmenování osob starších 70-ti let, odstraňuje povinnost ředitelů uvádět při zápisu do veřejného registru svou soukromou adresu či stanovuje povinnosti do té doby formulované pouze common law. CA 2006 stanoví tzv. obecné povinnosti (general duties), které musí ředitelé dodržovat při výkonu své funkce.¹³⁴ Někteří odborníci uzákonění povinností vítají z důvodu konkretizace úlohy ředitelů a jejich odpovědnosti, jiní tvrdí, že nové pojmy v zákoně použité budou činit potíže při výkladu a aplikaci. Nicméně k úplnému odtržení od minulého vývoje nedošlo, neboť v § 170 odst. 3 a 4

¹³⁰ Návrh OZ používá pojem péče řádného hospodáře pouze v komentáři k tomuto ustanovení. Nicméně Návrh ObchZ s ním operuje v § 99 odst. 1 i na jiných místech.

¹³¹ Ačkoliv je slovní obrat přenesení důkazního břemene v teorii občanského práva procesního kritizován, v této práci s ním bud operovat, neboť je v této souvislosti běžně používán většinou autorů.

¹³² Blíže k navrhované úpravě zákazu vnitřního obchodování v sub-kapitole VI.4.

¹³³ Jak vyplývá ze zprávy publikované na webových stránkách britského ministerstva obchodu a průmyslu, jednotlivá ustanovení budou nabývat účinnosti postupně s tím, že v říjnu 2008 by již měl být účinný celý zákon.

¹³⁴ Je jich celkem 7 a jsou uvedeny v § 171 – 177 CA 2006, jsou to: (i) povinnost jednat v rámci jím svěřených pravomocí (duty to act within powers), tzn. v souladu s vnitřními dokumenty společnosti a svěřené pravomocí vykonávat pouze ke svěřenému účelu; (ii) povinnost hájit zájmy společnosti (duty to promote the success of the company), kdy zájmy společnosti jsou víceméně ztotožněny se zájmy společníků; (iii) povinnost nezávislého úsudku (duty to exercise independent judgement); (iv) povinnost náležitě péče, odbornosti a pílě (duty to exercise reasonable care, skill and diligence); (v) povinnost vyhnout se střetu zájmů (duty to avoid conflicts of interests); (vi) povinnost nepřijímat výhody od třetích osob v souvislosti s výkonem ředitelské funkce (duty not to accept benefits from third parties); (vii) povinnost označit zájem v navrhované transakci nebo obchodu (duty to declare interest in proposed transaction or arrangements).

CA 2006 je stanoveno, že ačkoliv obecné povinnosti nahrazují povinnosti vytvořené common law, jsou na nich založeny a mají být interpretovány i aplikovány jako doposud.

VI.1. Povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti (povinnost loajality)

Povinnosti loajality dosud nebylo v české právní literatuře věnováno příliš pozornosti a ani zákonodárce s tímto pojmem v platném právu zatím neoperuje. Ztotožnila bych se s názorem S. Černé, že tento princip je součástí každého soukromoprávního vztahu. Jak vyplývá např. z Principů evropského smluvního práva, povinnost vykonávat práva a povinnosti v dobré víře a poctivě je součástí každého závazkového vztahu a jeho subjekty mají tak povinnost brát ohledy na zájmy druhé strany (čl. 1:201). Souhlasím taktéž s názorem, že povinnost loajality je třeba považovat za obecný základ, z něhož lze dovést většinu konkrétních povinností smluvních stran.¹³⁵

Povinnost loajality je imanentní také vztahu mezi členem statutárního orgánu a společností. Jak již bylo řečeno výše, tuto povinnost lze dovést i z platné právní úpravy, a to z přiměřeného použití mandátní smlouvy, dále je povinnost loajality implicitně obsažena např. v povinnosti dodržovat zákaz konkurence (§ 136 a 196 ObchZ), zákazu střetu zájmů (§ 196a ObchZ) či povinnosti mlčenlivosti (§ 194 odst. 5 ObchZ).

Stěžejní v této souvislosti zůstává neurčitost pojmu zájem společnosti, neboť jednání v rozporu s ním zakládá odpovědnost za způsobenou škodu. Souhlasím s názorem, že zájem společnosti lze vyvodit z vnitřních dokumentů společnosti. Pro ty společnosti, které byly založeny za účelem podnikání, je to zájem na trvání společnosti jako hospodářské jednotky a zájem na její ziskovosti. Prosazování těchto zájmů však nesmí být v rozporu s právními předpisy, dobrými mravy či stanovami společnosti.¹³⁶ Usnesení valné hromady bych pak viděla jako konkretizaci zájmů společníků vyjádřených v zakladatelských dokumentech, a proto je třeba za součást povinnosti loajality považovat i povinnost řídit se pokyny a zásadami schválenými valnou hromadou; jak již bylo zmíněno výše, pokyny se nesmějí v žádném případě týkat obchodního vedení. Dle mého názoru k řádnému výkonu funkce náleží, aby se členové statutárního orgánu se zájmy společnosti aktivně seznamovali a neúčast na valné hromadě nemůže být argumentem pro jednání v rozporu s nimi.

¹³⁵ Černá, S., Obchodní právo. Akciová společnost, III.díl, Praha, ASPI, 2006, str. 186.

¹³⁶ Černá, S., Obchodní právo. Akciová společnost, III.díl, Praha, ASPI, 2006, str. 242.

Narozdíl od anglo-americké literatury nevěnuje ta česká příliš pozornosti obsahu pojmu zájem společnosti. Autoři většinou vymezují jeho obsah pouze negativně, tedy že zájem společnosti nelze ztotožňovat se zájmem jednotlivého společníka a už vůbec ne se zájmem člena statutárního orgánu. Na rozdíl od ČR, ve Spojeném království i v USA je tato otázka „na pořadu dne“. Griffin naznačuje, že společnost je místo, kde se střetávají značně protikladné zájmy, ať už jsou to zájmy ředitelů maximalizovat zisk společnosti, zájmy společníků na rentabilitě jejich investice, zájmy věřitelů vydělat na zapůjčeném kapitálu či zájmy zaměstnanců zlepšit platové a pracovní podmínky. Ve své podstatě se všechny výše zmíněné osoby účastní života společnosti kvůli uspokojování svých individuálních zájmů.¹³⁷

Většina anglo-amerických autorů vědoma si všech protikladných zájmů považuje zájem valné hromady, resp. společníků za nadřazený všem ostatní. Dokladem může být i výslovné znění CA 2006, které v § 172 týkající se povinnosti hájit zájmy společnosti ukládá řediteli jednat v první řadě ku prospěchu všech společníků. Zájem společníků je však podobně neurčitým pojmem jako zájem společnosti. Mayson uvádí, že zájmem společníků je zejména růst hodnoty podniku (tzv. shareholder value), který se může projevovat buď ve snaze o dosažení co nejvyšších dividend, nejvyšší ceny akcií na trhu nebo stability a dlouhotrvajícího růst společnosti s pravidelným (i když nižším) ziskem.¹³⁸

V určitých případech však může být zájem společnosti rozšířen i o zájem věřitelů či dokonce může nahradit zájem společníků. Zájmy věřitelů převáží tehdy, pokud společnost pokračuje v podnikání i poté, co se stala insolventní¹³⁹. Ředitelům pak vzniká povinnost v zájmu věřitelů zachovat majetek společnosti, neboť se víceméně jedná o jejich majetek, nikoliv již o majetek společníků.¹⁴⁰ Zákonem je ředitelům také uložena povinnost brát ohledy na zájmy zaměstnanců (§ 309 odst. 1 CA 1985). Povinnost ředitele jednat v zájmu těchto skupin osob však není přímo vynutitelná, protože tato vyplývá ze závazkového vztahu mezi ředitelem a společností samotnou.¹⁴¹

Původní anglo-americký model, který ztotožňoval zájem společnosti se zájmy společníků, se však pomalu přibližuje evropské doktríně, která požaduje respektovat zájmy všech osob, které se podílejí na životě společnosti a přispívají k jejímu úspěchu, jsou to především zaměstnanci,

¹³⁷ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 245.

¹³⁸ Mayson, S., French, D., Ryan, Ch., *Mayson, French & Ryan on Company Law*, Oxford University Press, 2003, str. 519.

¹³⁹ Judikováno např. ve věci *Brady v Brady* (1988).

¹⁴⁰ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 246.

¹⁴¹ Mayson, S., French, D., Ryan, Ch., *Mayson, French & Ryan on Company Law*, Oxford University Press, 2003, str. 522.

zákazníci či dodavatelé (tzv. stakeholders, constituencies či zainteresované osoby).¹⁴² Od 80.let minulého století začala být v USA uzákonována povinnost ředitelů brát při výkonu své působnosti ohledy právě na zainteresované osoby, protože i ty mají zájem na trvání společnosti a její rentabilitě. Účelem těchto ustanovení bylo v první řadě napomoci ředitelům zabránit nepřátelským nabídkám převzetí, které by závažným způsobem mohly zasáhnout jak do vybudovaných podnikatelských vztahů, tak do vztahů se zaměstnanci a věřiteli.¹⁴³ Určitý posun je třeba spatřovat i ve Spojeném království přijetím CA 2006, který požaduje, aby ředitelé při jednání ku prospěchu společníků brali ohledy také na zájmy zaměstnanců společnosti, dodavatelů, zákazníků či na životní prostředí (§ 172 CA 2006). Jak však vyplývá z § 172 odst. 2 CA 2006 ředitelé mají zvažovat zájmy zainteresovaných osob, pouze dokud tím zároveň přispějí ku prospěchu společnosti jako celku, tedy ku prospěchu jejich společníků, jinak tuto povinnost nemají.¹⁴⁴ Tento přístup jde dle mého názoru ruku v ruce se současným trendem social responsibility (sociální odpovědnosti), který zavazuje zejména velká podnikatelská seskupení respektovat zájmy zainteresovaných osob a jež je úzce spojen s principem trvale udržitelného rozvoje, který mimo jiné požaduje, aby podniky nečinily rozhodnutí pouze s ohledem na finanční a ekonomické faktory, ale braly také ohled na dlouhodobé společenské a environmentální důsledky.

Pozitivní na britská úpravě se mi jeví to, že stanovila prioritu jednomu ze zájmů, protože složitost rozhodování ředitelů při respektování všech výše naznačených protichůdných individuálních zájmů je zřejmá. Jak by na příklad měli ředitelé rozhodnout v případě, kdy je podnik dlouhodobě ztrátový? V zájmu společníků bude co nejdříve ukončit jeho činnost, zatímco zaměstnanci si jistě budou přát opak. Někteří autoři navíc argumentují, že ředitelé jsou se zainteresovanými osobami spojeni celou sítí vztahů tvořenou právními předpisy, které upravují environmentální, bezpečnostní i pracovně-právní povinnosti a ředitelé musejí nastavit procesy ve společnosti tak, aby tyto předpisy byly dodržovány. Upozorňují také, že vedle povinnosti loajality existují etické povinnosti, které vyplývají např. z přirozenoprávní zásady nepoškozovat zájmy druhých.¹⁴⁵

I přes to, že se anglo-americké zákonodárství vyznačuje určitým posunem k teorii stakeholder value, nejednotnost v přístupu k obsahu pojmů zájem společnosti v kontinentální Evropě a

---

¹⁴² Černá, S., Obchodní právo. Akciová společnost, III.díl, Praha, ASPI, 2006, str. 243.

¹⁴³ Mayson, S., French, D., Ryan, Ch., Mayson, French & Ryan on Company Law, Oxford University Press, 2003, str. 526.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Johnston, J., F., Natural Law and the Fiduciary Duties of Business Managers, Markets & Morality, 2005, č. 1 k dispozici na www.acton.org/publicat/m_and_m_new/article.php?article=16.

anglo-americké doktríně přetrvává i nadále. Lze však konstatovat, že obě teorie přisuzují povinnosti loajality roli určitého korektivu chování, který má zajistit, aby výkonný orgán nevykonával působnost ve svůj osobní prospěch a neupřednostňoval v rozhodování své individuální zájmy, nýbrž vykonával svou funkci čestně a poctivě v zájmu společnosti jako celku.

VI.2. Povinnost mlčenlivosti

Úprava této povinnosti v ObchZ (§ 135 odst. 2 a § 194 odst. 5 ObchZ) umožňuje dvojí gramatický výklad. Podle užšího výkladu se povinnost vztahuje na informace a skutečnosti, které jsou důvěrné a jejichž prozrazení by společnosti mohlo způsobit škodu. Druhý výklad, který zastává např. Dědič, poukazuje na to, že povinnost mlčenlivosti se vztahuje na dvě skupiny případů, a to na (i) důvěrné informace; a dále na (ii) skutečnosti, jejichž prozrazení třetím osobám by mohlo společnosti způsobit škodu.¹⁴⁶ Osobně bych se klonila k širšímu pojetí, neboť si myslím, že pokud by zákonodárce měl na mysli první výklad, použil by pouze pojem důvěrné skutečnosti, pod který by nepochybně bylo možné zahrnout i pojem důvěrné informace.

Souhlasím s názorem, že pojem důvěrné informace přesahuje vymezení obchodního tajemství v ObchZ, neboť za důvěrné je možno považovat např. i nezveřejněné informace o hospodářské a finanční situaci společnosti nebo organizační a personální poměry podniku. Z povinnosti loajality dále vyplývá povinnost nejen neprozrazovat informace, které mohou společnosti způsobit škodu, ale také ty, jejichž prozrazení by společnosti mohlo způsobit újmu nemajetkového charakteru.¹⁴⁷ V konkrétním případě však může být v zájmu společnosti důvěrnou informací sdělit, např. auditorům, daňovým poradcům či advokátovi, v případě žádosti o kvalifikovanou radu či posouzení situace, a povinnost mlčenlivosti tak nelze považovat za absolutní, což dokládá i § 271 ObchZ týkající se uzavírání smluv.

Britské právo tuto povinnost samostatně neupravuje a ani literatura se k ní nevyjadřuje. Dle mého názoru je to díky faktu, který zmiňuje také I. Pelikánová, že povinnost mlčenlivosti je

¹⁴⁶ Dědič, J., Kunešová-Skálková J., Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999, str. 431.

¹⁴⁷ Eliáš, K., K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností, Právník, 1999, č. 4, str. 308.

přirozenou součástí vztahu¹⁴⁸ a v obou právních řádech je možné tuto povinnost dovodit z povinnosti loajality.

VI.3. Zákaz konkurence

Zákaz konkurence má za účel zabránit vzniku situací, při kterých by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi zájmem společnosti, ve které člen statutárního orgánu vykonává svou funkci, a jeho vlastním zájmem; má tedy působit v první řadě preventivně. Člen statutárního orgánu nesmí využívat znalostí a kontaktů, které nabyt díky své funkci ve společnosti, na její úkor k vlastnímu prospěchu.¹⁴⁹ Zákazy uvedené v ObchZ (§ 136 a § 196 ObchZ) jsou kogentního charakteru, není tedy možné je zúžit nebo vyloučit jejich aplikaci, naopak rozšíření společenskou smlouvou a stanovami, u a.s. i rozhodnutím valné hromady, možné je.

Výše zmíněná ustanovení zakazují členovi statutárního orgánu podnikat v oboru stejném nebo obdobném předmětu podnikání společnosti (§ 136 odst. 1 písm. a) a § 196 odst. 1 písm. a) ObchZ). Dědič v této souvislosti hovoří o tom, že se má na mysli obor, který je z hlediska soutěžního práva konkurenceschopným, tzn. že nelze zakazovat členovi statutárního orgánu podnikání v maloobchodě, když výrobky si nejsou schopny konkurovat.¹⁵⁰ Ztotožňují se taktéž s jeho názorem, že podnikáním ve výše uvedeném smyslu je podnikání člena statutárního orgánu jako fyzické osoby. Štenglová pod toto ustanovení zahrnuje i situace, kdy člen statutárního orgánu je komanditistou, společníkem s.r.o. nebo tichým společníkem konkurující společnosti.¹⁵¹ Dle mého názoru je tento výklad příliš extenzivní. Úprava zákazu konkurence má působit preventivně, jak uvádí J. Pokorná nejde o zákaz konkurenčního jednání jako takového, ale jde o to postihnout případy, kdy je zneužita osobní pozice k osobnímu obohacení.¹⁵² V případech uvedených I. Štenglovou by pak dle mého názoru bylo možné vystačit s obecnou povinností loajality, tedy jednat ve všech případech v souladu se zájmy společnosti, a zbytečně apriori nezakazovat výše uvedené formy účasti na společnosti jen kvůli tomu, že i zde může hrozit střet zájmů.

Ve druhé části téhož písmene (§ 136 odst. 1 písm. a) a § 196 odst. 1 písm. a) ObchZ) se zakazuje členovi statutárního orgánu vstupovat se společností do obchodních vztahů. Tato

¹⁴⁸ Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku 2.díl., 2.vydání, Linde 1998, str. 548.

¹⁴⁹ Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I., Akciové společnosti, 5.vydání, Praha, C.H.Beck, 2003, str. 366.

¹⁵⁰ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2434.

¹⁵¹ Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I., Akciové společnosti, 5.vydání, Praha, C.H.Beck, 2003, str. 366.

¹⁵² Pokorná, J., Večerková, E., K zákazu konkurenčního jednání v obchodních společnostech, Právní rozhledy, 1997, č. 12, str. 603.

situace by mohla nastat v případě, kdy by člen statutárního orgánu podnikal jako fyzická osoba v oboru nekonkurenčním s oborem podnikání společnosti a uzavíral by např. smlouvu o koupi služeb či výrobků pro společnost, ve které je členem statutárního orgánu. Ztotožňuji se s názorem, že toto ustanovení je nesystematicky zařazeno do úpravy zákazu konkurence, neboť jde o případ, kdy člen statutárního orgánu podniká právě v oboru jiném než společnost a bylo by proto vhodnější zařadit tuto problematiku do § 196a ObchZ pojednávající o střetu zájmů.

Dále je členovi statutárního orgánu zakázáno zprostředkovávat či obstarávat pro jiné osoby obchody, které by mohla společnost učinit sama, neboť patří do předmětu jejího podnikání (§ 136 odst. 1 písm. b) a § 196 odst. 1 písm. b) ObchZ). Rozdíl mezi oběma pojmy spočívá v tom, že zprostředkování znamená vyvíjení činnosti směřující k uzavření smlouvy, zatímco obstarávání je již přímo uzavírání smluv, ať jménem svým nebo cizím.¹⁵³

V pořadí již čtvrté omezení se týká zákazu být neomezeně ručícím společníkem jiné společnosti (§ 136 odst. 1 písm. c) a § 196 odst. 1 písm. c) ObchZ). V této situaci je diskutováno, zda se tento zákaz vztahuje rovněž na výkon funkce komanditisty v k.s. či tichého společníka v případě, kdy jsou jejich jména obsažena v obchodní firmě této společnosti. V obou situacích sice vzniká zákonné ručení za závazky podnikatele, ale člen statutárního orgánu nenabývá další práva a povinnosti, které jinak neomezeně ručící společník má.¹⁵⁴ Pod tímto písmenem je pak také uveden zákaz být v postavení ovládající osoby se stejným nebo obdobným předmětem podnikání. Členovi statutárního orgánu je tak zakázáno být v postavení majoritního společníka v kapitálové společnosti nebo v jakékoliv jiné pozici, která umožňuje ovládání kohokoliv, kdo podniká v obdobném předmětu podnikání.¹⁵⁵

Poslední písmeno zakazuje vykonávat činnost jako člen orgánu jiné právnické osoby, která má stejný nebo obdobný předmět podnikání (§ 136 odst. 1 písm. d) a § 196 odst. 1 písm. d) ObchZ). Výjimku z tohoto zákazu povolil zákonodárce pro koncern. Souhlasím s tím, že tento zákaz je porušen již samotným přijetím jmenování nebo volby a porušení zákazu nelze vázat až na okamžik zápisu do OR, jak uvádějí někteří autoři¹⁵⁶. Dle mého názoru je tento přístup nelogický také z toho důvodu, že člen statutárního orgánu obvykle začíná vykonávat svou funkci ihned po ustavení, neboť zápis do OR má pouze deklaratorní význam.

¹⁵³ Dědič, J. a kol., *Obchodní zákoník Komentář II.díl*, Praha, Polygon, 2002, str. 1209.

¹⁵⁴ Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 108.

¹⁵⁵ Pelikánová, I., Černá, S. a kol. *Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva, II. díl*, Praha, ASPI, 2006, str. 423.

¹⁵⁶ Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 110.

Výše zmíněné zákazy se však uplatňují pouze po dobu, kdy osoba funkci člena statutárního orgánu zastává. Názory na to, zda lze zákaz konkurenčního jednání upravit i pro určitou dobu po skončení funkce, jsou po rozhodnutí Ústavního soudu, který judikoval, že nelze paušálně odmítnat konkurenční doložku jako omezování svobody podnikání, ale je třeba zvážit její konkrétní podmínky, víceméně souhlasné.¹⁵⁷ Problematickou otázkou zůstává vymezení přiměřeného rozsahu omezení či zákazu konkurenčního jednání, jedná se zejména o rozsah věcný (tj. okruh vztahů), časový (tj. doba omezení) a také místní (tj. na jakém území) má být omezení nebo zákaz účinný, a o jeho dostatečné vyvážení adekvátním protiplněním.¹⁵⁸ Souhlasím s názorem K. Eliáše, že vodítkem pro toto vymezení by mohla být úprava konkurenční doložky pro smlouvu o obchodním zastoupení dle § 672a ObchZ.

V britském právu se v této souvislosti hovoří o conflict of interest rule (pravidlo zákazu střetu zájmů). Tento pojem zahrnuje tři oblasti, a to (i) zákaz využívat obchodních příležitostí společnosti a zákaz utajených zisků na její úkor; (ii) zákaz konkurence ředitelských postů; a (iii) povinnost oznámit zájem na smlouvě, kterou společnost uzavírá. Tento pojem tedy nelze ztotožňovat se zákazem konkurence, jak je vykládán v českém právním řádu. V této kapitole bude pojednáno jen o prvních dvou oblastech, které úzce souvisí s naším chápáním tohoto pojmu, zatímco povinnost zveřejnit zájem na smlouvě tématicky řadím do sub-kapitoly VI.4. o zákazu vnitřního obchodování.

Zákaz konkurence ředitelských postů, který lze svou podstatou přirovnat k našemu § 136 odst. 1 písm. d) a § 196 odst. 1 písm. d) ObchZ, vyplývá z common law a není upraven zákonem. Jeho předmětem je zákaz vykonávat funkci ředitele ve dvou či více společnostech, které si navzájem konkurují. Tento zákaz však dopadá také na situaci, kdy ředitel je jmenován ovládající osobou do správní rady jí ovládané osoby.¹⁵⁹ Tedy to, co naše právo připouští jako výjimku, je v právu britském zakázáno. Britská literatura argumentuje tím, že v této situaci je povinnost loajality vůči ovládané společnosti rozporovatelná a je zde riziko, že ředitel bude ovlivněn ovládající osobou k takovým krokům, které sice budou v souladu se zájmy ovládající osoby, nikoliv však v zájmu společnosti ovládané.¹⁶⁰ Jak již bylo zmíněno v úvodu, koncernové vztahy nejsou předmětem této práce, a proto bližší rozbor této problematiky považuji za nadbytečný.

¹⁵⁷ Ústavní soud ČR, Sběrka nálezů a usnesení, sv. 4, C.H.Beck, Praha 1996, s. 197 a násl.

¹⁵⁸ Eliáš, K., Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě, Linde, 2000, str. 263.

¹⁵⁹ Griffin, S., Company Law Fundamental Principles, Pearson Education Limited, 2000, str. 255.

¹⁶⁰ Tamtéž.

Zákaz využívání obchodních příležitostí či informací (company opportunities), které ředitel získal v průběhu svého funkčního období právě díky výkonu ředitelské funkce ve společnosti, je opět pouze judikovaným institutem a nemá oporu v zákoně. Jako příklad takového chování lze uvést rozhodnutí ve věci *Cook v Deeks (1916)*, kdy se ředitelé dozvěděli o možnosti získat lukrativní zakázku pro společnost, ve které vykonávali své funkce. Ze svých funkcí proto odstoupili, založili si svou vlastní společnost a tuto zakázku nakonec i získali.¹⁶¹ I když tento institut náš ObchZ neupravuje je možné jej dovodit ze samotné povahy vztahu člena statutárního orgánu a společnosti či z povinnosti loajality.

Až na dvě výše zmíněné situace pojmenované judikaturou, britské právo otázku zákazu konkurence neupravuje. Nicméně si myslím, že ve Spojeném království bude možné situace spadající do zákazu konkurence dle českého práva postihnout jako porušení obecné povinnosti loajality.

VI.4. Zákaz vnitřního obchodování

Tento zákaz opět dopadá na situace, kdy dochází ke střetu zájmů mezi zájmem společnosti samotné a zájmem člena statutárního orgánu či osob, jejichž jménem je oprávněn jednat, nebo jsou mu osobou blízkou (§116 OZ). Opatření upravená v § 196a ObchZ chrání majetek společnosti před jeho skrytým rozdělováním mezi osoby v ObchZ uvedené a zprostředkovaně také chrání zájmy menšinových společníků, když podmiňuje některá z níže uvedených jednání okolnostmi obvyklého obchodního styku či vyžaduje stanovení ceny znaleckým posudkem. Úprava obsažená v § 196a ObchZ se použije taktéž na s.r.o. (§ 135 odst. 2 ObchZ).

K uzavření smlouvy o úvěru a půjčce mezi společnostmi a v zákoně stanovenými osobami (mezi něž patří i člen statutárního orgánu či osoba mu blízká), ať už se má společnost stát dlužníkem či věřitelem, dále k uzavření smlouvy, jejímž obsahem je zajištění závazků, nebo k bezplatnému převodu majetku ze společnosti na tyto osoby je třeba předchozího souhlasu valné hromady a uzavření takových smluv se musí uskutečnit za podmínek obvyklých v obchodním styku (§ 196a odst. 1 ObchZ). Jak uvádí J. Dědič, podmínka obvyklosti v obchodním styku není splněna na příklad tehdy, pokud je smlouva o půjčce či úvěru sjednána jako bezúročná nebo za velmi nízký úrok v porovnání s obvyklým úrokem

---

¹⁶¹ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 254.

vyžadovaným bankami. Souhlasím taktéž s jeho názorem, že zajištěním závazku je třeba chápat jakoukoliv smlouvu, jejímž účelem je zvýšení jistoty věřitele, a za bezúplatný převod majetku je třeba považovat jakýkoliv právní úkon, za nějž společnost nemá právo na protiplnění.¹⁶² Bude-li smlouva uzavřena v rozporu s výše uvedenými dvěma požadavky, bude tento právní úkon dle většinového názoru neplatný pro rozpor se zákonem (§ 39 OZ).¹⁶³

Druhým okruhem majetkových dispozic, na něž se vztahuje § 196a ObchZ, jsou právní úkony mezi společnostmi nebo jí ovládanou osobou a členem statutárního orgánu nebo mu osobou blízkou, jimiž se nabývá či zcizuje majetek za protihodnotu ve výši alespoň jedné desetiny upsaného základního kapitálu (§196a odst. 3 ObchZ). K platnosti těchto úkonů je třeba určit hodnotu převáděného majetku na základě znaleckého posudku a za cenu takto určenou daný majetek také převést. Jak judikoval také NS ČR, nesplnění této podmínky způsobuje absolutní neplatnost právního úkonu.¹⁶⁴ Pokud k těmto dispozicím dochází do tří let od vzniku společnosti, je navíc požadován souhlas valné hromady. Nedostatek schválení valnou hromadou již nezpůsobuje absolutní neplatnost právního úkonu, neboť, jak uvádí také J. Dědič, se nejedná o souhlas se smlouvou ale s nabytím majetku a jako takový je tedy pouze podmínkou účinnosti smlouvy. Souhlas může být udělen jak před, tak po uzavření předmětné smlouvy.¹⁶⁵ Jak dále vyplývá z § 196a odst. 4 ObchZ znalecké ocenění, příp. souhlas valné hromady, není třeba, pokud dochází k nabytí nebo zcizení majetku pod dozorem státního orgánu, na burze nebo jiném regulovaném trhu či v rámci běžného obchodního styku. Běžným obchodním stykem se v obecné rovině rozumí případ, kdy společnost realizuje svůj předmět podnikání.¹⁶⁶

Dle § 196a odst. 5 ObchZ se úprava v § 196a odst. 1 až 3 ObchZ použije taktéž na převzetí ručení za závazky v těchto ustanoveních uvedených osob. K převzetí ručení, jež je jednostranným právním úkonem, bude pro případy uvedené v odstavci prvním nutný souhlas valné hromady a dodržení podmínek v obchodním styku obvyklých. Pokud ručitelský závazek přesahuje jednu desetinu upsaného základního kapitálu, může pak být ručení převzato pouze za cenu určenou posudkem znalce.¹⁶⁷

¹⁶² Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2440.

¹⁶³ Např. Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2439 nebo Novák, T., Právní úprava a aplikace § 196a obchodního zákoníku, Právní rádce, 2004, č. 9, str. 5.

¹⁶⁴ Rozsudek NS ČR 29Cdo 2011/200-144.

¹⁶⁵ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2448.

¹⁶⁶ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2449.

¹⁶⁷ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2451.

V Návrhu ObchZ je zákaz vnitřního obchodování upraven pro s.r.o. v § 200 a pro a.s. v § 338 a čtyřmi odstavci víceméně opisuje dnešní úpravu obsaženou v § 196a odst. 1 a 2 ObchZ. Zásadním rozdílem je však výslovné ustanovení, že smlouva uzavřená v rozporu s těmito odstavci není neplatnou, ale členové statutárního orgánu pouze odpovídají za škodu, která jejich nezákonným jednáním vznikla jak společnosti, tak společníkům či třetím osobám. Úprava dispozic s majetkem dle dnešního § 196a odst. 3 ObchZ v Návrhu ObchZ stojí na jiných principech než je tomu dnes. Navrhovaná úprava se vztahuje pouze na a.s., pokud tato majetek nabývá (nikoliv pokud jej také zcizuje), a to pouze do dvou let od vzniku společnosti od zakladatele nebo osoby jednající s ním ve shodě (nikoliv taktéž od člena statutárního orgánu nebo osoby mu blízké) (§ 339 Návrhu ObchZ). Hodnota nabývaného majetku za protihodnotu ve výši alespoň 10% základního kapitálu musí být shodně s dnešní úpravou určena znalcem, avšak cena v převodní smlouvě může být i nižší než ta, kterou stanovil znalec. Tuto výslednou převodní částku pak schvaluje valná hromada. Následky nedodržení zákonných podmínek nečiní nabytí majetku absolutně neplatným, ale členové představenstva odpovídají za škodu, která tímto úkonem vznikla. Výjimky z tohoto paragrafu jsou shodné s dnešním zněním v § 196a odst. 4 ObchZ.

V britském právu problematika zákazu vnitřního obchodování dopadá na obdobné situace jako v ČR, tedy v první řadě na smlouvy o půjčkách a zajištěních a dále na transakce s nepeněžitými majetkovými hodnotami, které přesahují určitou částku (viz dále). První okruh případů je upraven v § 332-338 CA 1985 a zakazuje poskytovat ředitelům, stínovým ředitelům a s nimi spojeným osobám (connected persons)¹⁶⁸ půjčky nebo zajištění jejich transakcí. Výjimka z tohoto zákazu stanovená v § 337 CA 1985 umožňuje řediteli poskytnout prostředky pouze za účelem zařizování záležitostí společnosti k usnadnění plnění jeho povinností. Poskytnutí prostředků podléhá souhlasu valné hromady, která musí schválit jak účel, tak jejich konkrétní výši.¹⁶⁹ Na rozdíl od české právní úpravy, se zákaz smlouvy o půjčkách vztahuje pouze na situace, kdy se společnost stává věřitelem, nikoliv také dlužníkem. Porušení tohoto zákazu pak nevede k absolutní, ale pouze relativní neplatnosti takového úkonu.

Druhý okruh majetkových dispozic je upraven v § 320 a n. CA 1985. Společnosti je zakázáno uzavřít smlouvu s ředitelem nebo s ním spojenou osobou, pokud má v jejím důsledku on nebo

¹⁶⁸ Connected persons jsou definovány v § 346 odst. 2 CA 1985 a řadí se mezi ně např. družka či manželka ředitele, dítě vlastní i nevlastní, společnost, se kterou je ředitel spojen (tzn. že on sám nebo osoba s ním spojená vlastní alespoň 1/5 základního kapitálu nebo v ní může vykonávat více než 1/5 hlasovacích práv) aj.

¹⁶⁹ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 268.

osoba s ním spojená od společnosti nabýt nepeněžitý majetek v hodnotě vyšší než 100tis liber nebo 10% čistého obchodního majetku společnosti. Tento zákaz se vztahuje také na opačný případ, kdy společnost nabývá od ředitele nebo s ním spojené osoby majetek v této hodnotě. Smlouva přesto může být uzavřena, pokud valná hromada takový převod majetku schválí a pokud ředitel správní radě v souladu s § 317 CA 1985 oznámí, že na této smlouvě má osobní zájem. V opačném případě se společnost může dovolat neplatnosti smlouvy u soudu.¹⁷⁰

Dle britského práva mají ředitelé uloženu povinnost na zasedání správní rady oznámit soukromý zájem na jakékoliv transakci, kterou společnost uzavírá a ve které hrozí střet zájmů (§ 317 CA 1985). Obdobně v souladu s mezinárodně přijímanou nejlepší praxí uvádí Kodex 2004 zásadu prohlášení zájmu, kdy požaduje, aby členové správních orgánů oznámili orgánu, jehož jsou členem, zájem na jakékoliv smlouvě, kterou společnost uzavírá. Dále je požadováno, aby se zdrželi hlasování o takové transakci nebo o jiných rozhodnutích činěných v souvislosti s ní.¹⁷¹

V této souvislosti bych ještě zmínila nový institut, který je navrhován v rámci rekodifikace. V § 197 odst. 5 a § 333 odst. 5 Návrhu ObchZ je na členech statutárních orgánů požadováno, aby bez zbytečného odkladu informovali společníky o uzavření jakékoliv smlouvy mezi nimi a společností (v úpravě s.r.o. je tato povinnost vztažena nejen na jednatele, ale i na osoby jim blízké) a současně společníkům sdělili podmínky, za jakých byla uzavřena.

Porovná-li českou a britskou právní úpravu, zásadním rozdílem je, že smlouva o půjčce či zajištění uzavřená v rozporu s britským právem se nestane neplatnou absolutně, ale pouze relativně. Britská úprava pak sice výslovně nezakazuje bezúplatné převody majetku na ředitele, nicméně stejně jako u zákazu konkurence je dle mého názoru v případě potřeby možné na tyto dispozice uplatnit porušení povinnosti loajality.

VI.5. Povinnost vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře

Povinnost vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře, obdobně jako povinnost loajality, není v zákoně blíže vymezena a konkrétní obsah této povinnosti je třeba dovozovat výkladem. Někteří autoři ztotožňují tuto povinnost s požadavky na odbornost, pečlivost a svědomitost¹⁷²,

¹⁷⁰ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 266.

¹⁷¹ Kodex 2004, komentář ke kapitole III., str. 17.

¹⁷² Štenglová, I., *Odpovědnost a nezávislost statutárních orgánů kapitálových společností podle českého práva*, Právo a podnikání, 2002, č. 12, str. 27.

jiní pod tento pojem zahrnují také povinnost loajality.¹⁷³ Vymezení pojmu péče řádného hospodáře je důležité zejména pro určení skutečností, které v případném sporu dokazuje společnost a které člen statutárního orgánu. V případě porušení povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře totiž dochází k přenesení důkazního břemene a na členovi statutárního orgánu je, aby prokázal, že s touto péčí jednal. V případě porušení ostatních povinností nese důkazní břemeno žalobce, tedy společnost musí prokazovat jak porušení povinnosti, tak vznik a výši škody i příčinnou souvislost.

Osobně jsem toho názoru, že péčí řádného hospodáře a loajality nelze směšovat. Důvodem je zejména fakt, že převážná většina porušení konkrétních povinností znamená zároveň porušení povinnosti loajality a členové statutárního orgánu by pak v případných soudních sporech museli prokazovat, že neporušili své povinnosti. Tato úprava se mi spolu s kombinací objektivní odpovědnosti jeví jako příliš přísná a člena statutárního orgánu by stavěla do extrémně nevýhodné pozice. Navíc také v úpravě mandátní smlouvy je povinnost loajality a povinnost péče zmíněna odděleně, v samostatných odstavcích, a proto se v této práci přikloním k užšímu chápání tohoto pojmu.

Jak již bylo uvedeno výše, pojem péče řádného hospodáře zahrnuje dostatečné odborné znalosti, pečlivost a určitý stupeň píle i svědomitosti. Problémem je, zda lze najít objektivní měřítko, jaký stupeň daných kvalit je možné pro výkon funkce považovat za dostatečný. V odborné literatuře panuje shoda v tom, že na členovi statutárního orgánu nelze požadovat, aby byl odborníkem na všechny oblasti, které spadají do působnosti statutárního orgánu. Nicméně musí být schopen včas rozpoznat, kdy na prováděnou činnost nestačí svými znalostmi a schopnostmi sám a jejich výkon bude třeba zajistit osobami, které mají dostatečnou kvalifikaci.¹⁷⁴ Ke správnému odhadnutí tohoto momentu je dle mého názoru třeba mít alespoň základní znalosti v oboru práva a finančního řízení, zejména je nutné orientovat se ve finančních výkazech a podnikových financích. Souhlasím s názorem J. Dědiče, že člen statutárního orgánu musí být odborníkem na správu a řízení společnosti a jeho povinností je aktivně se seznamovat s novými poznatky v tomto oboru. Člen statutárního orgánu by si měl dále z vlastní iniciativy opatřovat potřebné informace a aktivně přistupovat k plnění svých povinností.¹⁷⁵

¹⁷³ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2417.

¹⁷⁴ Např. Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2417 nebo Štengová, I., Odpovědnost a nezávislost statutárních orgánů kapitálových společností podle českého práva, Právo a podnikání, 2002, č. 12, str. 27.

¹⁷⁵ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník Komentář III.díl, Praha, Polygon, 2002, str. 2417.

V britském právu není povinnost péče a odbornosti (duty of care and skill) taktéž blíže definována, ale je předmětem řady soudních rozhodnutí. V první polovině 20. století byl měřítkem odborné péče a znalostí tzv. subjektivní test, kdy povinnost péče byla poměřována tím, zda ředitel postupoval s takovou péčí, jak by postupovala osoba s jeho znalostmi a zkušenostmi.¹⁷⁶ Tento přístup byl postupně nahrazen objektivním testem, kdy soudy zjišťovaly, zda ředitel vykonával svou působnost s takovou péčí jakou lze očekávat od přiměřeně pečlivé osoby, která má takové obecné znalosti a zkušenosti, které lze spravedlivě požadovat od osoby zastávající takovou funkci.¹⁷⁷ V současné době se jak soudy, tak odborná veřejnost kloní ke kombinaci obou kritérií a shodují se na tom, že je navíc třeba přihlížet k funkčnímu zařazení ředitele ve správní radě i k situaci v konkrétní společnosti.¹⁷⁸ Jak dokládá nedávné rozhodnutí ve věci *Re Barings Plc (No. 5) (2000)* je shodně s českou doktrínou na ředitelích požadováno, aby se aktivně seznamovali se záležitostmi společnosti a měli zkušenosti s řízením společnosti.¹⁷⁹ Osobně si myslím, že kombinace subjektivního a objektivního hlediska umožňuje zhodnotit velké množství aspektů konkrétního případu, je flexibilní a dává soudům konkrétní argumenty pro jejich objektivní rozhodování a doporučila bych jej uplatňovat i v ČR.

Na závěr bych ještě zmínila připravovanou rekonstrukci. Současné paragrafované znění Návrhu OZ ve svých ustanoveních pojem péče řádného hospodáře nepoužívá, pouze z výkladu k jednotlivým paragrafům lze dovodit, že zákonodárce pod tento pojem zahrnuje povinnost vykonávat působnost s potřebnými znalostmi, pečlivě a s nezbytnou loajalitou (§ 126 odst. 2 Návrhu OZ). Za porušení této povinnosti je pak výslovně považován případ, kdy osoba přijme funkci člena orgánu nebo v ní setrvá, ačkoliv musí vědět, že na ni znalostmi nebo z jiných důvodů nestačí. Přenesení důkazního břemene je zachováno (§ 99 odst. 1 Návrhu ObchZ).

¹⁷⁶ „A director's duty has been laid down as requiring him to act with such care as is reasonably to be expected from him, having regard to his knowledge and experience....“ in Mayson, S., French, D., Ryan, Ch., *Mayson, French & Ryan on Company Law*, Oxford University Press, 2003, str. 510.

¹⁷⁷ „... a director need not exhibit in the performance of his duties any greater degree of skill than could be expected from a reasonable diligent person, the diligent person being imputed with the general knowledge, skill and experience that may reasonably be expected of the holder of the position in question.“ in Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 261.

¹⁷⁸ Dokladem tohoto přístupu je také znění CA 2006, které v § 174 pro hodnocení porušení povinnosti péče a odbornosti požaduje zvážit jak subjektivní tak objektivní hledisko, tedy jak chování přiměřeně pečlivé osoby se znalostmi, odborností a zkušenostmi ředitele, tak ty znalosti, odbornost a zkušenosti, které lze očekávat od přiměřeně pečlivé osoby na jeho místě.

¹⁷⁹ Mayson, S., French, D., Ryan, Ch., *Mayson, French & Ryan on Company Law*, Oxford University Press, 2003, str. 511.

VII. Soukromoprávní odpovědnost členů statutárních orgánů

O základních otázkách odpovědnosti, kterou lze charakterizovat jako nepříznivý následek vznikající z důvodu porušení primární povinnosti, bylo pojednáno již v úvodní části. V této práci bude věnována pozornost odpovědnosti soukromoprávní, neboť ta je pro věcně vymezený rozsah a zaměření této práce určující. Nicméně si myslím, že je vhodné se o veřejnoprávní odpovědnosti alespoň krátce zmínit.

Veřejnoprávní odpovědnost může nastoupit jak samostatně, tak spolu s odpovědností soukromoprávní. Odpovědnostní vztah zde vzniká mezi tím, kdo porušil povinnost, a státem (resp. jiným veřejnoprávním subjektem). Hlavní funkcí veřejnoprávní odpovědnosti je působit represivně, tedy postihnout delikventa, a mít taktéž preventivní dopad. Zahájení řízení o uplatnění sankce nezávisí na volném uvážení subjektů, ale naopak je ovlivňováno zásadou legality, tedy povinností stíhat veškerá porušení zákona, o kterých se veřejnoprávní subjekt dozví. Co se týká odpovědnosti za správní delikty, konkrétně za přestupky, odpovědnost právnických osob je tímto ustanovením přenesena na osoby fyzické a tato může postihnout právě členy statutárního orgánu, neboť jak uvádí § 6 PřeZ za porušení povinnosti uložené právnické osobě odpovídá ten, kdo za právnickou osobu jednal nebo měl jednat, nebo ten, kdo dal k jednání příkaz. V úvahu dále přichází odpovědnost trestněprávní. Konkrétní skutkové podstaty, které může člen statutárního orgánu svým jednáním naplnit, lze nalézt v literatuře uvedené v poznámce pod čarou.¹⁸⁰

Obchodně-právní odpovědnost členů statutárních orgánů vzniká v souvislosti s výkonem funkce porušením jim uložených povinností, ať vyplývají ze zákona, stanov, společenské smlouvy nebo ze smlouvy o výkonu funkce. Nejčastější sankcí je povinnost k náhradě škody, nicméně za určitý druh sankce je možné pokládat také další nepříznivé následky jako je vznik ručení, oprávnění společnosti dle § 65 odst. 2 ObchZ, zaplacení smluvní pokuty, v nejširším smyslu pak i odvolání z funkce. Odpovědnostní právní vztah je jedním ze vztahů, který nezaniká spolu se zánikem funkce člena statutárního orgánu, nýbrž je způsobilý samostatné existence. Nároky ze soukromoprávní odpovědnosti, nejsou-li promlčeny, lze vymáhat i po smrti škůdce. V případě odpovědnosti ve vztahu ke společnosti by zánik odpovědnosti přicházel v úvahu, pokud by daná společnost byla zrušena likvidací.¹⁸¹

¹⁸⁰ Příkladný výčet skutkových podstat, kterých bych se člena statutárního orgánu mohl dopustit uvádí např. I.Rada in Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 194.

¹⁸¹ Dědič, J., Kunešová-Skálová J., *Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu*, Polygon, 1999, str. 459.

Jak již bylo řečeno v úvodu této práce, nelze se zabývat všemi jednotlivými ustanoveními, která upravují odpovědnost člena statutárního orgánu, ale pozornost bude věnována těm, která je možno považovat za obecná a určující pro postavení statutárního orgánu v rámci společnosti.

VII.1. Odpovědnost za škodu

Odpovědnost za škodu se v teorii tradičně dělí na odpovědnost kontraktní, kdy dochází k porušení povinnosti ze závazku (mezi subjekty spjatými právním vztahem), a odpovědnost delikttní, která vzniká mezi osobami, mezi nimiž žádný takový vztah není, nebo povinnost existuje bez ohledu na tento vztah.¹⁸² Na úvod nejdříve zrekapituluji základní charakteristiku obecné odpovědnosti za škodu v obchodním právu a poté se již budu věnovat samotné odpovědnosti člena statutárního orgánu za škodu.

Obecná úprava odpovědnosti za škodu je v ObchZ obsažena v § 373 až 386 a týká se zejména odpovědnosti kontraktní, ale dle odkazu v § 757 ObchZ se vztahuje také na odpovědnost delikttní. V systému práva obchodního je odpovědnost za škodu budována na objektivním principu, rozhoduje tedy porušení právní povinnosti, které má za následek škodu, a příčinná souvislost mezi těmito dvěma prvky. Jak judikoval NS ČR, porušení povinnosti musí být dostatečně zřejmé a konkretizované, nestačí ničím nespécifikované tvrzení, že chování člena statutárního orgánu je v rozporu s právem.¹⁸³ Škodou se obecně rozumí majetková újma vyčíslitelná v penězích, tedy škoda skutečná, a dále škoda, která vznikla tím, že poškozený nedosáhl toho, čeho by dosáhl, pokud by škodná událost nenastala, tedy ušlý zisk. Jelikož vyčíslení ušlého zisku je v obchodně-právních vztazích někdy obtížné, je možné místo něj požadovat zisk obvykle dosahovaný v poctivém obchodním styku. Vždy se však hrađí pouze škoda předvídatelná (§ 379 ObchZ). Příčinná souvislost je pak dána tehdy, pokud škoda vznikla nutně jako následek určitého porušení povinnosti.¹⁸⁴ Objektivní odpovědnost však není absolutní, neboť ObchZ připouští liberaci. Jak uvádí § 374 odst. 1 ObchZ, okolnost vylučující odpovědnost je dána, pokud povinné straně ve splnění povinnosti brání překážka, která: (i) nastala objektivně, tedy nezávisle na vůli povinné strany; (ii) je povinnou stranou rozumně neodvratitelná a její následky nelze rozumně překonat; a (iii) tato překážka byla v době svého vzniku nepředvídatelnou. Za příklad může sloužit stávka, zákaz určité činnosti

¹⁸² Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku 3.díl, 1.vydání, Praha, Linde, 1996, str. 811.

¹⁸³ Rozhodnutí NS ČR sp.zn. Jc 103/20 29 Cdo 1162/99.

¹⁸⁴ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M., Hochman, J., Koblíha, I., Ondruš, R., Odpovědnost za škodu v právu občanském, obchodním a správním, 2. vydání, Linde, 2004, str. 334.

zákonem nebo individuálním správním aktem.¹⁸⁵ Odpovědnosti se však nelze zprostit, pokud překážka vznikla až v době, kdy byl subjekt v prodlení s plněním povinnosti, nebo nastala-li překážka v důsledku hospodářských poměrů povinného subjektu (§ 374 odst. 2 ObchZ).

Odpovědnostní vztah vzniká nejčastěji mezi společností a členem statutárního orgánu. Souhlasím s názorem I. Rady, že odpovědnostní vztahy člena statutárního orgánu vůči jiným subjektům jsou v platné právní úpravě velice řídké. Jsou jimi např. speciální ustanovení § 3a odst. 2 ObchZ o neoprávněném podnikání, § 69f odst. 5 ObchZ při změnách právní formy, § 190b odst. 2 a 3 ObchZ upravující odpovědnost v rámci koncernového práva vůči řízené i řídicí osobě, § 220l ObchZ při fúzích nebo § 3 odst. 2 ZKV při nepodání návrhu na prohlášení konkursu.

Odpovědnost statutárního orgánu za škodu vůči společnosti vyplývá z § 135 odst. 3 a § 194 odst. 5 ObchZ. Z tohoto odstavce je taktéž zřejmé, že ti členové statutárního orgánu, kteří porušili svou povinnost, odpovídají solidárně a společnost tak může uplatňovat celou náhradu škody na tom členovi, který je nejsolventnější. Zvláštním liberačním důvodem pro členy statutárního orgánu je skutečnost, že ke škodě došlo plněním pokynu valné hromady. Tento liberační důvod však nelze uplatnit v případě, kdy byl udělený pokyn v rozporu s právními předpisy; jednalo-li se o pokyn nevhodný, členové statutárního orgánu za škodu neodpovídají, pokud valnou hromadu v souladu se svou povinností péče řádného hospodáře na jeho nevhodnost upozornili. Shodně v situaci, kdy dozorčí rada ingeruje do působnosti statutárního orgánu, např. určité jednání zakáže, členové statutárního orgánu nemohou odpovídat za škodu způsobenou nečinností. Naopak souhlas dozorčí rady s určitým jednáním člena statutárního orgánu odpovědnosti nezbavuje, neboť jsou to oni, kdo nakonec projevují vůli společnosti (§ 201 odst. 4 ObchZ).

Uplatnění náhrady škody je v rukou poškozeného, tedy samotné společnosti a jejího statutárního orgánu. Kvůli střetu zájmů však nebude možné, aby člen statutárního orgánu ve sporu o náhradu škody jednal jménem společnosti.¹⁸⁶ U a.s. je v takovém případě jednáním jménem společnosti pověřena dozorčí rada, resp. dozorčí radou určený člen (§ 199 odst. 2 ObchZ). Obdobná úprava pro s.r.o. neexistuje, nicméně zákonodárce připouští určité „náhradní řešení“ v podobě přiznání žalobního oprávnění jednotlivým společníkům (§ 131a odst. 1 ObchZ). U a.s. mohou být minoritní akcionáři aktivně legitimováni k podání žaloby

¹⁸⁵ Dědič, J., Kunešová-Skalová J., Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999, str. 444.

¹⁸⁶ Černá, S., Obchodní právo. Akciová společnost, III.díl, Praha, ASPI, 2006, str. 250.

pouze v tom případě, že o podání žaloby požádají dozorčí radu a ta zůstane nečinnou (§ 182 odst. 2 ObchZ).

Právo jednotlivého společníka podat žalobu na člena statutárního orgánu se v zahraničí označuje jako derivative action nebo actio pro socio. Návrh ObchZ počítá s touto žalobou také pro jednotlivé akcionáře a.s., když jim umožňuje domáhat se práva na náhradu škody proti členovi představenstva a neváže již toto oprávnění na kvalifikované postavení minoritního akcionáře (§ 308 Návrhu ObchZ). Podmínkou podání žaloby je pouhé upozornění adresované dozorčí radě a pokud tato neuplatní právo u soudu bez zbytečného odkladu poté, může žalobu jménem společnosti podat na náklady společnosti sám akcionář. Jak vyplývá z odstavce třetího tohoto ustanovení, právo podat žalobu podléhá prekluzi, a to zejména z důvodu zamezení šikanózního výkonu práva; subjektivní lhůta činí šest měsíců, lhůta objektivní je pak jednoletá.

Ustanovení o náhradě škody jsou ve vztahu společnosti a člena statutárního orgánu ustanoveními kogentními. Tato skutečnost je zřejmá z § 194 odst. 5 ObchZ, kde je zdůrazněná obecná zásada obsažená v § 386 ObchZ, že nároku na náhradu škody se nelze vzdát před porušením povinnosti. Eliáš uvádí, že po vzniku škody, se může valná hromada nároku na náhradu škody vzdát tím, že se shodně jako v každém jiném soukromoprávním vztahu rozhodne, že nárok neuplatní. Může tak učinit výslovným rozhodnutím, tzv. absolutoriem nebo faktickou nečinností.¹⁸⁷ Jak však K. Eliáš dodává, nečinnost sama může být považována za porušení péče řádného hospodáře.

Pokud valná hromada rozhodne o neuplatnění nároku na náhrady škody, Eliáš zastává názor, že minoritní akcionáři či jednotliví společníci s.r.o. se nemohou domáhat náhrady škody samostatně dle § 131a odst. 1 nebo § 182 odst. 2 ObchZ, neboť jejich postup by byl v rozporu s usnesením valné hromady, které zavazuje každého společníka a on je povinen jej respektovat.¹⁸⁸ Opačného názoru je J. Dědič, který se domnívá, že zákonné žalobní právo společníkům náleží i v případě, že valná hromada zakáže členovi statutárního orgánu právo na náhradu škody uplatňovat.¹⁸⁹ Osobně bych se přiklonila k názoru K. Eliáše, protože princip většinového rozhodování, typický právě pro kapitálové společnosti, je třeba uplatnit i v tomto specifickém případě. Společníkům či minoritním akcionářům bych pak doporučila domáhat se

¹⁸⁷ Eliáš, K., K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností, Právník, 1999, č. 4, str. 326.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Dědič, J., Kunešová-Skálová J., Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999, str. 464.

zrušení usnesení valné hromady soudem, např. s poukazem na zneužití většiny hlasů ve společnosti (§ 56a ObchZ).

Také ve Spojeném království je nejčastější odpovědnost ředitelů za škodu ve vztahu ke společnosti. Shodně jako v českém právu zákon zakazuje jakékoliv omezení či vyloučení jejich odpovědnosti (§ 309a odst. 2 CA 2004). Porušil-li ředitel svou povinnost, odpovědnosti za způsobenou škodu lze předejít institutem court relief (soudní pomoc), který je upraven v § 727 CA 1985. Tento institut je možné využít jak v průběhu již zahájeného soudního řízení o náhradu škody, tak i ex ante, tedy před tím než je taková žaloba vůbec podána, pokud lze předpokládat, že řízení bude zahájeno. Podmínkou částečného nebo úplného zproštění odpovědnosti je, že ředitel s ohledem na okolnosti daného případu jednal čestně (honestly) a rozumně (reasonably). Ředitel musí zejména prokázat, že jednání, které vyústilo v porušení povinnosti, nebylo vedeno úmyslem způsobit společnosti újmu ani nebylo činěno v úmyslu přispět ke svým soukromým zájmům a ředitel v době jednání skutečně věřil, že jedná v zájmu společnosti jako celku.¹⁹⁰ Zproštění odpovědnosti soudním rozhodnutím tedy nebude možné, v případě, kdy ředitel porušil povinnost loajality, ať už jsou okolnosti případu jakékoliv.

Uplatnění náhrady škody bývá stanovami tradičně svěřeno do působnosti ředitelů. Autoři uvádějí, že v případě zjištění porušení povinnosti, obvykle dojde k odvolání dané osoby z funkce a nově zvolenému řediteli nic nebrání zastupovat společnost v daném soudním sporu. Valná hromada může rozhodnout, že na řediteli nebude náhradu škody požadovat, a to prostou většinou všech hlasů, není-li ve stanovách uvedeno jinak. Toto rozhodnutí však ještě nemusí být konečné, neboť jednotlivým společníkům náleží odvozené žalobní právo tzv. derivative claim.

Odvozené žalobní právo může uplatnit jakýkoliv společník za předpokladu, že: (i) ředitel porušil svou povinnost ve vztahu ke společnosti; (ii) společnost nerozhodla o žalobě, ať už z toho důvodu, že orgán, do jehož působnosti rozhodnutí o započetí sporu náleží, nerozhodl vůbec o zahájení (ředitel, valná hromada) nebo valná hromada rozhodla o tom, že škodu vymáhat nebude; a zároveň (iii) došlo k tzv. fraud on minority (podvodnému jednání ve vztahu k minoritě), tedy společník musí přesvědčit soud, že neschválení podání žaloby je v rozporu s povinností jednat v dobré víře v zájmu společnosti jako celku (např. pokud je ředitel zároveň majoritním společníkem, nelze předpokládat, že valná hromada žalobu schválí). Na rozdíl od českého práva společník podávající žalobu stojí na straně žalobce (spolu s ostatními společníky, mimo těch, kteří jsou žalováni) a na straně žalovaného jsou

¹⁹⁰ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 262.

osoby, které spáchaly delikt (např. ředitel, stínový ředitel) a společnost sama.¹⁹¹ V této souvislosti je důležité zmínit rozhodnutí *Foss v Harbottle (1843)*, které jako první připustilo odvozené žalobní právo. Soudce však zdůraznil, že odvozené žalobní právo může být připuštěno jen ve výjimečných případech, neboť každý jednotlivý společník musí počítat s tím, že vstup do společnosti znamená podrobit se rozhodnutí většiny, stejně jako v samotné lidské společnosti: „...Jestli společnost podá žalobu, závisí na vůli valné hromady a správní rady. Jen ve výjimečných případech soud zasáhne do rozhodnutí společnosti a sankcionuje tvrzený delikt.“ Soudy ve Spojeném království nechtějí ničím nepodmíněné právo odvozeného žalobního nároku připustit z několika důvodů: (i) soudy mají rozhodovat o právu, nikoliv o učiněném obchodním rozhodnutí; (ii) spory mezi společníky mají být vyřešeny na valné hromadě, a to většinovým rozhodnutím; a dále (iii) protože se obávají množství sporů. Z rozhodnutí *Foss v Harbottle* se postupně vyvinulo pravidlo, jehož více jak 150ti letá existence bude brzy nahrazena zákonnými ustanoveními (§ 260 – 264 CA 2006).

Lze shrnout, že ve Spojném království je na jisto postaveno, zda je možné uplatnit odvozený žalobní nárok jednotlivých společníků v případě, že valná hromada rozhodne o tom, že na řediteli náhradu škody vymáhat nebude. Pokud společníci prokážou, že toto rozhodnutí je v rozporu s povinností jednat v dobré víře v zájmu společnosti jako celku, nic nebrání, aby mohli na ředitelích náhradu škody požadovat. V ČR tato otázka zatím nebyla soudy řešena a doktrína v této věci není jednotná. Zásadní odlišnost je pak třeba vidět v procesním postavení společnosti v samotném sporu. Zatímco v ČR je společnost na straně žalobce a společníci jsou považováni za její zákonné zástupce, ve Spojeném království má společnost postavení žalovaného.

Na závěr ještě zmíním pravidlo *business judgement rule* (pravidlo obchodního úsudku či pravidlo podnikatelského rozhodnutí), které se vyvinulo v americké právní oblasti v souvislosti s rozhodováním soudů o porušení povinnosti péče a odbornosti a je jistým korektivem, který chrání členy správních rad před žalobami na náhradu škody způsobené obchodními rozhodnutími, která se s odstupem doby mohou jevit jako chybná. Soudy se při žalobách na náhradu škody ocitají v situaci, kdy musejí *ex-post* posuzovat, zda rozhodnutí bylo činěno dostatečně odborně a pečlivě, i když zpravidla postrádají odborné znalosti z podnikání, které by jim umožňovaly posuzovat obchodní operace učiněné v minulosti.¹⁹² Podmínky na trhu se navíc mění velmi rychle a jeho vývoj je často nepředvídatelný. Podle většinového názoru povinnost péče a odbornosti nebyla porušena, pokud člen správní rady nemá na učiněném obchodu: (i) osobní zájem; (ii) zjistil si o něm dostatečné množství

¹⁹¹ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 326.

¹⁹² Čermá, S., *Obchodní právo. Akciová společnost, III.díl, Praha, ASPI, 2006, str. 250.*

informací přiměřených okolnostem; a (iii) je přesvědčen o tom, že byl učiněn v nejlepším zájmu společnosti. Pokud rozhodnutí naplňuje výše uvedené předpoklady, člena statutárního orgánu nelze činit odpovědného za škodu, která tímto rozhodnutím vznikla.

V české nauce s tímto pravidlem dle mého názoru úzce souvisí problematika tzv. nevýhodných obchodů. Jak uvádí K. Eliáš, rozhodnout se o uzavření určitého obchodu znamená rozhodovat se v reálném čase a pokud manažer postupuje profesionálně, tedy opatří si potřebné informace, odpovědně je vyhodnotí a v obchodním jednání postupoval v souladu se zájmy společnosti a bez upřednostňování vlastních zájmů, nelze jej vinit z toho, že z obchodu vznikla společnosti ztráta.¹⁹³ Souhlasím s názorem, že v každém podnikatelském rozhodování je už ze samotné povahy věci obsažen určitý prvek rizika, společníci s tímto faktem musejí počítat a samotná neúspěšnost obchodu nemůže být protizákonná.¹⁹⁴

VII.2. Ručení

Zákonné ručení členů statutárních orgánů za závazky je v ObchZ užíváno poměrně často.¹⁹⁵ Jak uvádí S. Černá, toto ručení plní funkci odpovědnosti, ale na rozdíl od ní zůstává tradičně akcesorickým závazkem.¹⁹⁶ Následující výklad se zaměří pouze na sankční ručení člena statutárního orgánu věřitelům za závazky společnosti dle § 135 odst. 2 a § 194 odst. 6 ObchZ, neboť tento následek může nastat při porušení jakékoliv povinnosti člena statutárního orgánu.

Ručení se vztahuje pouze na ty členy statutárního orgánu, kteří odpovídají společnosti za škodu, tuto škodu neuhradili a věřitelé nemohou dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku společnosti, neboť ta se nachází ve stavu platební neschopnosti nebo zastavila platby. Souhlasím s názorem J. Dědiče, že vznik ručení se váže pouze k peněžitým závazkům a platební neschopnost musí být objektivní, nestačí jen neochota závazky splácet. Rozsah ručení je omezen celkovou výší neuhrazené škody, za niž členové statutárního orgánu odpovídají. Jejich ručení zanikne, jakmile společnost tuto škodu uhradí. Většina autorů však považuje za problematické uplatnit toto ručení v praxi, neboť možnosti věřitelů zjistit, že

¹⁹³ Eliáš, K., K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností, Právník, 1999, č. 4, str. 327.

¹⁹⁴ Eliáš, K., K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností, Právník, 1999, č. 4, str. 329.

¹⁹⁵ Např. § 66a odst. 15 ObchZ upravuje ručení při porušení povinnosti v souvislosti s koncernovými vztahy, § 123 odst. 4 a § 179 odst. 1 ObchZ při neoprávněně vyplacených podílech na zisku, § 131 odst. 5 ObchZ v souvislosti s neplatností usnesení valné hromady, § 181 odst. 5 ObchZ pak při neuhrazení nákladů na svolání mimořádné valné hromady nebo § 216a ObchZ v souvislosti s vrácením plněné neoprávněně vyplaceného při snížení základního kapitálu.

¹⁹⁶ Pelikánová, I., Černá, S. a kol. Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva, II. díl, Praha, ASPI, 2006, str. 63.

členové statutárního orgánu způsobili společnosti škodu, nejsou příliš široké, navíc musí dokazovat předpoklady vzniku odpovědnosti ve stejném rozsahu jako sama společnost i existenci stavu platební neschopnosti.

V britském právu institut zákonného ručení nenalezneme. Ve vztahu k věřitelům připadá v úvahu např. odpovědnost za závazky společnosti v případě, že se společnost dostane do úpadku.

VII.3. Jiné následky porušení povinností

Jak již bylo řečeno v úvodu, v této sub-kapitole se krátce zmíním o následcích porušení zákazu konkurence, o smluvní pokutě a o úpravě diskvalifikace ředitelů jak v Návrhu ObchZ, tak v britském právu.¹⁹⁷

ObchZ v případě porušení zákazu konkurence, poskytuje společnosti vůči členům statutárních orgánů oprávnění požadovat vedle práva na náhradu škody vydání prospěchu z obchodu, při kterém byl tento zákaz porušen, anebo převedení odpovídajících práv na společnost (§ 65 odst. 2 ObchZ). Většina českých autorů se shodne na tom, že obchodem je třeba rozumět jakýkoliv majetkový prospěch (peníze, věci, práva aj.).¹⁹⁸ Souhlasím s většinovým názorem, že k převodu některých práv (např. z licenční smlouvy nebo smlouvy o dílo) bude třeba souhlasu osoby, která členovi statutárního orgánu práva zřídila.¹⁹⁹ Způsob převodu daných práv pak bude záležet na tom, jak je nabyt samotný člen statutárního orgánu; při úplatném nabytí se převedou úplatně, při bezplatném nabytí pak bezplatně.²⁰⁰ V případě, že člen statutárního orgánu odmítne práva převést, je možné se domáhat nahrazení jeho vůle soudním rozhodnutím. Práva vyplývající z tohoto ustanovení podléhají prekluzi a je třeba je uplatnit u člena statutárního orgánu v subjektivní lhůtě třech měsíců; lhůta objektivní pak činí jeden rok.

Smluvní pokuta dle mého názoru může být dobrou pojistkou v případě problematického vyčíslování škody či dokazování příčinné souvislosti a doporučila bych ji sjednat ve smlouvě o výkonu funkce nebo upravit ve stanovách či společenské smlouvě. V této souvislosti je třeba zmínit § 545 odst. 2 OZ, který ke smluvní pokutě přistupuje jako k paušalizované náhradě škody, a není-li proto mezi stranami sjednáno jinak, náhradu škody nelze požadovat,

¹⁹⁷ Za jiné soukromoprávní následky porušení povinností je pak dále možné považovat zákonný zákaz poskytnout nenároková plnění či odvolání z funkce.

¹⁹⁸ Dědič, J. a kol., *Obchodní zákoník Komentář I.díl*, Praha, Polygon, 2002, str. 437 nebo Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 185.

¹⁹⁹ Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I., *Akciové společnosti*, 5.vydání, Praha, C.H.Beck, 2003, str. 368.

²⁰⁰ Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 187.

je-li tato kryta smluvní pokutou. Souhlasím s názorem I. Rady, při že sjednávání smluvní pokuty či její úpravě ve vnitřních dokumentech společnosti je třeba výslovně stanovit, že smluvní pokuta nezabavuje člena statutárního orgánu povinnosti k náhradě škody. Neuvedení této klausule by ve své podstatě mohlo znamenat omezení odpovědnosti člena statutárního orgánu a bylo by tak absolutně neplatným (§ 194 odst. 5 ObchZ).²⁰¹ Smluvní pokuta může navíc pokrýt případy, kdy porušení povinnosti bezprostředně nevyústí ve způsobení škody (např. jednání bez předchozího souhlasu dozorčí rady).²⁰²

Návrh ObchZ v souladu s požadavky Evropských společenství upravuje institut diskvalifikace členů statutárních či obdobných orgánů v případě, že tito porušili své povinnosti. Rozhodnutí o diskvalifikaci bude chápáno jako překážka výkonu funkce; nicméně rozhodnutí o ní bude vždy příslušet nezávislému soudu. Návrh ObchZ počítá jak s obligatorním důvodem diskvalifikace (§101a Návrhu ObchZ)²⁰³, tak s fakultativními důvody, jimiž jsou: (i) opakované porušování povinností spojených s výkonem funkce; nebo (ii) bylo rozhodnuto o tom, že člen statutárního orgánu nevykonával svou funkci s péčí řádného hospodáře; a zároveň (iii) toto jednání společnost poškodilo (§ 101b Návrhu ObchZ). Délka diskvalifikace činí tři roky a údaj o tom, kdy rozhodnutí o diskvalifikaci nabylo právní moci, se zapisuje do OR. V případě porušení soudního zákazu může být období diskvalifikace prodlouženo až na deset let a taková osoba se zároveň stává ručitelem za splnění všech povinností společnosti, které vznikly v době, kdy vykonávala funkci člena statutárního či obdobného orgánu (§ 101c Návrh ObchZ).

Ve Spojeném království je otázka diskvalifikace řešena samostatným zákonem Company Directors Disqualification Act z r. 1986. CDDA 1986 shodně jako Návrh ObchZ rozlišuje obligatorní a fakultativní důvody diskvalifikace. Některé z důvodů navíc obsahují podmínku, že se společnost dostala do úpadku. Zásadní rozdíl oproti Návrhu ObchZ je třeba spatřovat ve věcném rozsahu zákazu činnosti. Zatímco český zákonodárce vztáhl zákaz pouze na činnost člena statutárního či obdobného orgánu, britská úprava znamená zákaz: (i) výkonu funkce ředitele společnosti, (ii) výkonu funkce likvidátora společnosti, (iii) spravovat majetek společnosti, (iv) jakkoliv, ať už přímo nebo nepřímo se zabývat nebo se účastnit zakládání nebo řízení společnosti (§ 1 odst. 1 CDDA 1986).

²⁰¹ Rada, I. a kol., *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.*, 2.vydání, Praha, Linde, 2004, str. 179.

²⁰² Černá, S., *Obchodní právo. Akciová společnost*, III.díl, Praha, ASPI, 2006, str. 253.

²⁰³ Soud vydá rozhodnutí o diskvalifikaci, pokud (i) se společnost dostala do úpadku; (ii) člen statutárního orgánu byl ve funkci v době vydání rozhodnutí o úpadku; a (iii) soud bude mít za prokázané, že výkon funkce osobou uvedenou v bodě (ii) mohl vést k úpadku.

Mezi fakultativní důvody k vydání rozhodnutí o diskvalifikaci náleží např. odsouzení za přešůpek spojený se založením, řízením nebo likvidací společnosti (§ 2 CDAA 1986), trvalé porušování práva společností (§ 3 CDAA 1986) či podvodné jednání při správě záležitostí společnosti (§ 4 CDAA 1986). Maximální doba, na kterou lze zakázat činnosti uložit, je v prvních dvou případech pět let, u důvodu posledního je to až na let patnáct.

Povinnost soudu rozhodnout o diskvalifikaci nastává, pokud: (i) osoba je (byla) ředitelem společnosti, která se dostala do úpadku; a (ii) ředitel ve funkci jednal takovým způsobem, že jej to činí nevhodným k řízení společnosti (§ 6 CDDA 1986). Minimální délka soudního zákazu musí činit dva roky, maximální pak patnáct let. Soud musí při posuzování konkrétní situace zvážit zejména ty okolnosti, které jsou uvedeny v příloze k zákonu (§ 9 CDDA). Takovými okolnostmi je např. porušení svěřenecké povinnosti nebo jiné povinnosti ve vztahu ke společnosti, rozsah odpovědnosti ředitele za porušení zákonných ustanovení, rozsah odpovědnosti ředitele za okolnosti, které zapříčinily úpadek společnosti aj. Jak uvádí S.Griffin, ačkoliv se jedná o civilní spor, soudy mají tendenci uplatňovat pravidlo v pochybnostech ve prospěch obviněného, neboť si jsou vědomy, že zákaz činnosti dle CDDA 1986 znamená značný zásah do svobody podnikání i výběru zaměstnání.²⁰⁴ Co se týká bližšího vymezení doby zákazu činnosti, odvolací soud ve věci *Re Sevenoaks Stationers (Retail) Ltd. (1991)* stanovil následující pravidla, která jsou ve velké většině případů soudy respektována. Zákaz činnosti v délce nad deset let by se měl ukládat ve zvlášť závažných případech, např. v případě opakované diskvalifikace; zákaz v rozmezí šesti až deseti let by pak měl být vztažen pouze na závažné případy, které však nespádají do první skupiny.

Následky porušení rozhodnutí o diskvalifikaci jsou v porovnání se záměry českého zákonodárce velmi přísné. V případě porušení soudního zákazu hrozí takové osobě trest odnětí svobody až v délce dvou let, pokuta (§ 33 CDDA 1986) a navíc se taková osoba stává solidárně se společností odpovědná za dluhy společnosti, které vznikly v době, kdy soudní zákaz porušovala (§ 15 CDDA 1986). Odpovědnost za dluhy společnosti, hrozba trestu odnětí svobody i možnost diskvalifikace až na dobu 15ti let je dle mého názoru natolik přísnou, že odradí většinu delikventů od dalšího porušování tohoto zákazu.

---

²⁰⁴ Griffin, S., *Company Law Fundamental Principles*, Pearson Education Limited, 2000, str. 318.

VIII. Závěr

V této práci jsem představila nejen stávající platnou právní úpravu působnosti statutárního orgánu kapitálových společností, práv a povinností jeho členů či možných následků porušení těchto povinností, ale zmínila jsem se také o rekodifikačních návrzích v těchto oblastech, zaměřila se na sporné otázky a pomocí porovnání se zahraniční právní úpravou jsem se pokusila najít nové pohledy na některé z diskutovaných témat.

Bylo řečeno, že již samotné vymezení pojmu statutární orgán jako orgánu s generálním jednatelským oprávněním není ideální z důvodu odlišného chápání jak v právu komunitárním, tak v zahraničních právních řádech, kdy tento pojem bývá vyhrazen pro všechny obligatorní orgány společnosti bez ohledu na jejich jednatelské oprávnění, a bylo by proto vhodné využít pojmu jiného.

V porovnání s českým právem je v britském právu v daleko větší míře uplatňován princip smluvního uspořádání fungování společnosti. Tento závěr je zřejmý zejména z úpravy otázek způsobu vzniku a zániku funkce ředitele či působnosti tohoto orgánu, kdy britské právo společností ponechává většinu otázek na vůli společníků a úpravě ve stanovách společnosti.

Nemožnost udělovat statutárnímu orgánu pokyny ve věcech obchodního vedení je výslovně stanovena zákonem; tato úprava se jeví jako logická, neboť právě členové tohoto orgánu plně odpovídají za jeho řádný výkon a navíc otázky obchodního vedení se často týkají komplexních záležitostí, které vyžadují náležité posouzení se znalostí věci, a valná hromada, jež se obvykle schází jednou ročně, se mi jeví k takovýmto rozhodnutím nekompetentní. Určitá nezávislost členů statutárního orgánu na vůli společníků je pak vyvážena uloženými povinnostmi, zejména povinností loajality a povinností vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře, možností soudního přezkumu řádného výkonu jejich činnosti či žaloby jednotlivých společníků nebo minoritních akcionářů na náhradu škody.

Povinnost loajality je vlastní každému soukromoprávnímu závazkovému vztahu a je charakteristická také pro vztah mezi společností a členem statutárního orgánu. Většinu konkrétních povinností uložených členům statutárních orgánů lze převést na obecnou povinnost loajality, tedy povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti. Jedná se na příklad o povinnost zákazu konkurence, vnitřního obchodování či povinnost mlčenlivosti. Co se týká pojmu zájem společnosti, jeho náplň je odlišná v zemích kontinentálního právního systému a

v zemích common law. Zatímco v zemích common law je pro obsah pojmu určující zájem společníků na růstu ceny podniku, v kontinentálním právu je důraz kladen nejen na zájmy společníků, ale všech zainteresovaných osob (stakeholderů), které se podílejí na životě společnosti. V posledních letech lze v zemích common law pozorovat určitý posun ke kontinentálnímu chápání tohoto pojmu. Zájem společníků sice zůstává primární, nicméně členům výkonných orgánů je uložena povinnost při svých rozhodnutích respektovat také zájmy zainteresovaných osob. Oba právní systémy se shodnou na tom, že účelem této povinnosti je především zabránit, aby výkonný orgán nevykonával činnost ve svůj osobní prospěch a neprosazoval své soukromé zájmy, ale svou funkci vykonával čestně a poctivě v zájmu společnosti jako celku. Co se týká povinnosti péče řádného hospodáře, není v české doktríně ustálen názor, co je obsahem této povinnosti. Při soudním hodnocení, zda člen statutárního orgánu vykonával působnost s touto péčí, se mi jeví inspirativním uplatnění britské kombinace subjektivního a objektivního testu.

Připustím-li možnost, že valná hromada je oprávněna udělit členům statutárního orgánu absolutorium, tedy rozhodnout o tom, že škoda způsobená jejich jednáním se nebude vymáhat, domnívám se, že tím dochází k vyloučení možnosti, aby jednotliví společníci či minoritní akcionáři sami podali žalobu na náhradu škody proti členovi statutárního orgánu, který porušil své povinnosti. Princip většinového rozhodování, který je jedním z charakteristických rysů kapitálových společností, je třeba uplatnit i v tomto případě. Společníci by se však mohli domáhat zneplatnění usnesení valné hromady, na příklad s odkazem na § 56a ObchZ, který zakazuje zneužití většiny hlasů ve společnosti.

Návrh institutu diskvalifikace členů statutárních orgánů se mi jeví jako pozitivní zejména tím, že tato překážka výkonu funkce bude vznikat až rozhodnutím soudu a také tím, že informace o vydání tohoto rozhodnutí se spolu s datem nabytí právní moci bude zapisovat do OR.

Závěrem bych ještě zmínila, že celá touto prací řešená problematika je velice rozsáhlá, neboť zahrnuje řadu dílčích otázek a je upravena mnoha právními předpisy. Vyhrazený rozsah diplomové práce neumožňuje o všech těchto otázkách pojednat do detailu, proto jsem se věnovala zejména těm, které jsou určující jak pro postavení statutárního orgánu v rámci organizační struktury společnosti, tak pro jeho odpovědnost, resp. negativní následky, které jej mohou stíhat z důvodu porušení právních povinností, a splnila jsem tak cíl, který byl stanoven v úvodu této práce.

Seznam literatury k diplomové práci

Knihy:

- Bartošíková, M., Štenglová, I.*, Společnost s ručením omezeným, 2.vydání, Praha, C.H.Beck, 2006.
- Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.*, Teorie práva, 2.vydání, Praha, ASPI, 2004.
- Černá, S.*, Obchodní právo. Akciová společnost, III.díl, Praha, ASPI, 2006.
- Dědič, J. a kol.*, Právo v podnikání, Prospektrum, 1998.
- Dědič, J. a kol.*, Obchodní zákoník Komentář I. – III.díl, Praha, Polygon, 2002.
- Dědič, J., Kunešová-Skállová J.*, Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999.
- Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I.*, Akciové společnosti, 5.vydání, Praha, C.H.Beck, 2003.
- Dvořák, T.*, Společnost s ručením omezeným Komplexní pohled na s.r.o., ASPI, 2002.
- El-Dunia, J.*, K teoretickým otázkám právní odpovědnosti, Univerzita Karlova, 1984, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica Monographia 42/1984.
- Easterbrook, F., Fischel, D.*, The Economic Structure of Corporate Law, Harvard University Press, 1996.
- Eliáš, Bartošíková, Pokorná a kol.*, Kurs obchodního práva: Právnícké osoby jako podnikatelé, 5.vydání, Praha, C.H.Beck, 2005.
- Eliáš, K.*, Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektrum, 1997.
- Eliáš, K.*, Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě, Linde, 2000.
- Final Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, Brusel, 2002.
- Gerloch, A.*, Teorie práva, Plzeň, Aleš Čeněk, 2004.
- Griffin, S.*, Company Law Fundamental Principles, Pearson Education Limited, 2000.
- Hendrych, D. a kol.*, Právnícký slovník, 1.vydání, Praha, C.H.Beck, 2001.
- Holub, M., Bíčovský, J., Pokorný, M., Hochman, J., Koblíha, I., Ondruš, R.*, Odpovědnost za škodu v právu občanském, obchodním a správním, 2. vydání, Linde, 2004.
- Knappová, M., Švestka, J.*, Občanské právo hmotné svazek 1-3, 3.vydání, Praha, ASPI, 2002.
- Mayson, S., French, D., Ryan, Ch.*, Mayson, French & Ryan on Company Law, Oxford University Press, 2003.
- Pelikánová, I.*, Komentář k obchodnímu zákoníku 1.díl, 4.vydání, Praha, ASPI, 2004.
- Pelikánová, I.*, Komentář k obchodnímu zákoníku 2.díl., 2.vydání, Linde 1998.
- Pelikánová, I.*, Komentář k obchodnímu zákoníku 3.díl, 1.vydání, Praha, Linde, 1996.

Pelikánová, I., Úvod do srovnávacího práva obchodního, C.H.Beck, 2000.

Pelikánová, I., Obchodní právo. I.díl, Praha, ASPI, 2005.

Pelikánová, I., Černá, S. a kol. Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva, II. díl, Praha, ASPI, 2006.

Rada, I. a kol., Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2.vydání, Praha, Linde, 2004.

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol., Obchodní zákoník Komentář, 8.vydání, Praha, C.H.Beck 2002.

Tichý, L. (ed), Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě, Praha, Univerzita Karlova, 2005.

Články:

Bartošíková, M., Ke svolávání valné hromady společnosti s ručením omezeným, Právní praxe v podnikání 1995, č. 7-8.

Bartošíková, M., Povinnost a odpovědnost statutárních orgánů kapitálových společností, Obchodní právo, 1998, č. 11.

Bejček, J., O střetu zájmů podnikatelů a jejich manažerů, Právní rozhledy, 2004, č. 13, str. 492 – 498.

Beran, K., Význam právních posudků vypracovaných advokáty v souvislosti s povinností reprezentantů kapitálových společností jednat s péčí řádného hospodáře, Bulletin Advokacie, 2004, č. 9, str. 17-28.

Cain B., Company Law Reform Bills: Directors, Company Secretary's Review, 2006, January.

Černá, S., Důsledky porušení povinnosti členem představenstva akciové společnosti, Právo a podnikání, 1997, č. 7-8, str. 6-8.

Dvořák T., Povaha právního vztahu členů orgánů k obchodním společnostem a družstvům, Právní rozhledy, 2000, č. 2, str. 58-61.

Eliáš, K., K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností, Právník, 1999, č. 4, str. 298 – 333.

Faldyna, F., Právnícká osoba a její právní jednání a odpovědnost, Právo a podnikání, 2001, č. 2, str. 2-6.

Handlar, J., Několik poznámek ke koncepci odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu, Právník, 2004, č. 2.

Handlar, J., Může být právní odpovědnost hrozbou sankcí?, Právník, 2004, č. 7.

Hampel, P., Odpovědnost členů statutárních orgánů obchodních společností, Právní rádce, 2003, č. 2, str. 33-36.

- Johnston, J. F.*, Natural Law and the Fiduciary Duties of Business Managers, Markets & Morality, 2005, č. 1 k dispozici na www.acton.org/publicat/m_and_m_new/article.php?article=16.
- Novák, T.*, Právní úprava a aplikace § 196a obchodního zákoníku, Právní rádce, 2004, č. 9, str. 4-13.
- Jeřábková, L.*, K jednání právnických osob prostřednictvím statutárních orgánů, Daně a právo v praxi, 2003, č. 9.
- Kavaliř, P.*, Hodnocení corporate governance v České republice, Working Paper CES VŠEM, 2005, č.14, Centrum ekonomických studií VŠEM.
- Křetínský, D.*, Věcný a osobní rozsah zákazu konkurence v obchodních společnostech, Právní rozhledy, 1999, č. 6, str. 302-313.
- Němečková, O.*, Představenstvo versus dozorčí rada, Právní rozhledy, 2003, č. 4, str. 182-186.
- Němečková, O.*, Obchodní vedení a vnitřní vztahy kapitálových společností v ČR a v Německu, Právní rozhledy, 2004, č. 22, str. 824-829.
- Novák, T.*, Právní úprava a aplikace § 196a obchodního zákoníku, Právní rádce, 2004, č. 9, str. 5.
- Pejšek, V.*, Odpovědnost společníků a členů statutárních orgánů: Ručení za závazky, Právní rádce, 2002, č. 8, str. 27.
- Pelikánová, I.*, Komentář k § 13 odst. 4 a 5 zák. č. 513/1991 Sb. ASPI, ev.č. 16942 (LIT).
- Pelikánová, I.*, Návrh občanskoprávní kodifikace z pohledu soudce soudu Evropských společenství, Právní fórum, 2006, č. 10, str. 341 – 354.
- Pohl, T.*, Odpovědnost statutárního orgánu obchodní společnosti za škodu, Bulletin advokacie, 2006, č. 6, str.15-19.
- Pokorná, J., Večerková, E.*, K zákazu konkurenčního jednání v obchodních společnostech, Právní rozhledy, 1997, č. 12, str. 603.
- Sum, T.*, Vázanost jednatelů pokyny a zásadami přijatými valnou hromadou a důsledky jejich porušení ve vztahu k jednatelům, k dispozici na www.epravo.cz.
- Štenglová, I.*, Odpovědnost a nezávislost statutárních orgánů kapitálových společností podle českého práva, Právo a podnikání, 2002, č.12, str. 25-30.
- Weil, Gotshal & Manges LLP*, Comparative study of Corporate Governance Code Relevant to the European Union and its Member States, Final Report and Annexes I-III, 2002, k dispozici na www.ecgi.org.